

อำนาจและการโน้มถ่วง: ยุทธศาสตร์ไว้ความรุนแรงเพื่อชกแจงกองกำลัง ความมั่นคงของรัฐในเซอร์เบีย (2000) และยูเครน (2004)

อนิกา ลอค บินเนนดัจค์ (Anika Locke Binnendijk*) และ
อิวาน มาโรวิก (Ivan Marovic)

โรงเรียนกฎหมายและการทูตเฟลทเชอร์ มหาวิทยาลัยทัฟส์ สหรัฐอเมริกา

160 แยกแพคการ์ด, เม็ดฟอร์ด, MA 02155, สหรัฐอเมริกา

เข้าถึงออนไลน์ได้ตั้งแต่วันที่ 17 สิงหาคม 2006

บทคัดย่อ

ในการเคลื่อนไหวขั้วซ้ายมีโลเซวิกโดยขบวนการ Otpor ของเซอร์เบีย (2000) และ "การปฏิวัติสีส้ม" ของยูเครน (2004) ผู้จัดขบวนการเคลื่อนไหวได้พัฒนายุทธศาสตร์ออกมาอย่างชัดเจนเพื่อเพิ่มต้นทุนของการปราบปราม และบั่นทอนความต้องการของกองกำลังความมั่นคงของรัฐในการใช้ความรุนแรงกับขบวนการเคลื่อนไหว ด้วยการผสมผสานการโน้มถ่วงและการป้องปรามหลากหลายรูปแบบ ที่ออกแบบมาให้เหมาะสมกับสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นเป้าหมาย ขบวนการเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงการปราบปรามรุนแรงครั้งใหญ่ได้

© 2006 คณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซีพีมพีโดยเอลส์วิเออร์จำกัด (Elsevier) ขอสงวนสิทธิ์ด้วยการกึ่งปวง

คำสำคัญ: เซอร์เบีย, ยูเครน, กองทัพ, ตำรวจ, สันติวิธี, การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

*ผู้เขียนร่วม โทร 016178944839

อีเมล: anika.binnendijk@tufts.edu

บทนำ

กองกำลังความมั่นคงของรัฐเป็นศูนย์กลางอำนาจควบคุมที่สำคัญอย่างยิ่งของระบอบการปกครองที่ไม่เสรี ในฐานะเครื่องมือบังคับขู่เข็ญ สถาบันตำรวจและทหารสามารถลงโทษคนที่อาจเป็นผู้ท้าทายได้อย่างกว้างขวาง ความสามารถในการใช้เครื่องมือนี้ของรัฐบาลหนึ่ง ๆ จึงน่าจะเป็นเครื่องบ่งชี้ความสามารถในการสถาปนาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลดังกล่าว เหมือนกับที่ดาห์ล (Dahl 1971) เคยกล่าวไว้ว่า "รัฐบาลจะมีแนวโน้มอดกลั้นการต่อต้านได้มากขึ้น เมื่อต้นทุนของการปราบปรามที่คาดว่าจะต้องจ่ายเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อความสามารถในการใช้ความรุนแรงและการลงโทษทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อทำราบผู้ต่อต้านลดน้อยลง"

ดังนั้น นักยุทธศาสตร์ในความขัดแย้งแบบสันติวิธีจึงเสนอว่าเป้าหมายหลักอันหนึ่งของขบวนการไร้อาวุธควรเป็นการบั่นทอนความภักดีและความเชื่อฟังของตำรวจ ทหาร และ "เสาสนับสนุนค้ำจุนต่าง ๆ" (Sharp, 1973; Ackerman and Krueger, 1994; Helvey, 2004) ไม่ว่าจะด้วยการโน้มน้าวบุคคลในเครื่องแบบให้เชื่อในความชอบธรรมของเป้าหมายอุดมการณ์ของขบวนการ การเจรจาหาข้อตกลงเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมร่วมกันทั้งสองฝ่าย หรือการเพิ่มต้นทุนทางการเมือง เศรษฐกิจ และศีลธรรมของการทำราบขบวนการเคลื่อนไหว ขบวนการเคลื่อนไหวมีศักยภาพเป็นผู้กำหนดขีดจำกัดได้ว่ารัฐบาลจะสามารถใช้ทหารและตำรวจเพื่อปราบปรามผู้เห็นต่างได้มากน้อยเพียงใด (Sharp, 1973).¹

ขบวนการ Otpor ที่ขับไล่สโลโบดัน มิโลเชวิช (Slobodan Milosevic) ในปี 2000 และขบวนการปฏิวัติส้มของยูเครนในปี 2004 ประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายนี้ทั้งคู่ ด้วยการใช้นโยบายและป้อมปราบผสมผสานกันเป็นรูปแบบต่าง ๆ ผู้จัดขบวนการเคลื่อนไหวได้พัฒนายุทธศาสตร์ขึ้นมาอย่างชัดเจนเพื่อเพิ่มต้นทุนของการปราบปรามและบั่นทอนความต้องการของกองกำลังความมั่นคงของรัฐในการกระทำการต่าง ๆ เพื่อปราบปรามขบวนการ บทความนี้จะพิเคราะห์ยุทธศาสตร์ที่ใช้ รวมไปถึง ผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์เหล่านี้ในแต่ละกรณีศึกษา

เรียนรู้จากอดีต

ผู้นำของขบวนการเคลื่อนไหวในเซอร์เบียและยูเครนพัฒนายุทธศาสตร์ของตัวเองขึ้นมาโดยเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต ในยูเครน การกางเต็นท์ประท้วง และการนัดชุมนุมตลอดทศวรรษที่ 1990 ประสบความสำเร็จน้อยมากในการต่อสู้กับรัฐบาลอำนาจนิยมที่แข็งแกร่งของประธานาธิบดีลีโอนิด คุชมา (Leonid Kuchma) ในฤดูใบไม้ร่วงปี 2002 เหตุฆาตกรรมเขย่าขวัญที่พรากชีวิตทอริกียี กอนกาเซ (Georgiy Gongadze) นักข่าวชาวยูเครน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นคำสั่งของคุชมาได้จุดประกายการประท้วงในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ² อย่างไรก็ดีตาม แม้ฝ่ายต่อต้านขู่ว่าจะนำผู้ประท้วง 200,000 คนมาลงถนน แต่ผู้เข้าร่วมสูงสุดน่าจะอยู่ที่ระหว่าง

¹ ชาร์ปตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับพลวัตของ "การเปลี่ยนทรยศนะ" "การโอนอ่อนผ่อนตาม" และ "การบีบบังคับ", pp. 705-776

² มีรายงานว่าเทปต่าง ๆ ที่ถูกปล่อยออกมาในปี 2000 โดยออกแลกซันดร์ มอโรซ (Oleksandr Moroz) ผู้นำพรรคสังคมนิยมที่ถ่ายออกมาจากที่ทำงานของคุชมาโดย มิโคลา เมลนิเชนโก (Mykola Melnychenko) ผู้รักษาความปลอดภัยของประธานาธิบดี เผยให้เห็นว่าคุชมากำลังสั่งการให้เจ้าหน้าที่ "จัดการ" กอนกาเซ

20,000 - 50,000 คนเท่านั้น ซึ่งจุดนี้เป็นประเด็นที่ชุมชนเน้นย้ำอย่างมั่นใจในฤดูร้อนของปี 2004 (Eurasia Daily Monitor, 24 มกราคม, 2005) (Kuzio, 2005a, b) ในเดือนมีนาคม 2001 การประท้วงต่าง ๆ นำไปสู่การปะทะกันระหว่างผู้ประท้วงและกองกำลังตำรวจ ส่งผลให้ขบวนการล่มสลายลงในที่สุด

ผู้จัดขบวนการของเซอร์เบียถอดบทเรียนจากการประท้วงต่อต้านมิโลเชวิกที่ประสบความสำเร็จในปลายปี 1996-1997 ซึ่งจบลงด้วยเสียงร่ำไห้และช่วยให้เข้าใจถึงความยากลำบากของการรักษาจำนวนผู้ประท้วงบนท้องถนนในระยะยาว ผู้จัดขบวนการยังนึกถึงการประท้วงเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 1991 ด้วย โดยในขณะนั้น ขบวนการฟื้นฟูเซอร์เบียนำโดยวูค ดราสโควิก (Vuk Draskovic) ได้ประกาศจัดเดินขบวนเพื่อประท้วงการรายงานข่าวอย่างมีอคติของรายการโทรทัศน์ที่ถูกควบคุมโดยภาครัฐ มิโลเชวิกตอบโต้ด้วยการส่งกองกำลังตำรวจเข้าไปสลายการชุมนุมโดยใช้แก๊สน้ำตาและการฉีดน้ำแรงดันสูง ผู้ประท้วงตอบโต้ด้วยการใช้ความรุนแรงและเมื่อท้ายที่สุดแล้วรถถังของกองทัพก็ได้อำลาวาดตระเวนตามท้องถนนของกรุงเบลเกรด ดราสโควิกถูกจับกุมและการประท้วงก็ถูกกำราบลงในที่สุด

จากความล้มเหลวเหล่านี้ นักยุทธศาสตร์ของขบวนการ Otpor³ ในเซอร์เบียได้ทสรุปว่าการวางแผนในอนาคตต้องนำไปสู่เป้าหมาย 2 อย่างด้วยกัน อย่างแรกคือการระดมผู้ประท้วงอย่างน้อย 1 ล้านคนมายังกรุงเบลเกรดอย่างรวดเร็วเพื่อเผชิญหน้ากับมิโลเชวิก อย่างที่สองคือการทำให้มั่นใจว่ากองกำลังความมั่นคงของเซอร์เบียจะไม่กระทำตามคำสั่งให้ยิงผู้ประท้วง เมื่อพวกเขาทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ ขบวนการ Otpor ตัดสินใจว่าพวกเขาจะให้ความสำคัญกับการรักษาวิสัยของการไม่ใช้ความรุนแรงภายในกลุ่ม

นักวางแผนของยูเครนได้ข้อสรุปที่คล้ายกัน ผู้ออกแบบการประท้วงคนสำคัญของขบวนการปฏิวัติสี่สีมระบุในเวลาต่อมาว่า:

ในช่วงปี 2002 และ 2003 เราวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้การประท้วงก่อนหน้านี้ประสบความสำเร็จอย่างระมัดระวัง และสาเหตุหลักก็คือจำนวนผู้เข้าร่วมน้อยและทำที่ก้าวร้าวในเหตุการณ์ดังกล่าว ข้อสรุปของเราคือเราจำเป็นต้องระดมคนออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และทำให้มั่นใจว่าการประท้วงจะไม่มีลักษณะก้าวร้าว เราตระหนักดีว่าจะไม่มีกองทัพหรือหน่วยรบพิเศษใดกล้าใช้อาวุธกับประชาชนจำนวนมากขนาดนั้น (ผู้ประสานงานอาวุโสของ Our Ukraine, สัมภาษณ์, 2005)⁴

ในทั้ง 2 กรณี การโถงเลือกตั้งอย่างโจ่งแจ้งกลายเป็นหมุดหมายสำคัญที่ทำให้ขบวนการสามารถระดมประชาชนมาเข้าร่วมได้จำนวนมาก ทั้งฝ่ายต่อต้านของเซอร์เบียและยูเครนต่างสร้างยุทธศาสตร์ขึ้นมาอย่างชัดเจนเพื่อเปิดโปงและต่อสู้กับผลการเลือกตั้งสกปรก หลังเหตุมิโลเชวิกปลอมบัตรเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2000 ฝ่ายต่อต้านได้จัดประท้วงหยุดงานและปิดล้อมพื้นที่ต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการประท้วงและปิดล้อมพื้นที่อื่น ๆ ที่ประชาชนจัดเองอีกหลายจุด แรงกดดันเพิ่มขึ้นเป็นเวลา 2 สัปดาห์ติดจนกระทั่งฝ่าย

³ ผู้แปล: คำว่า Otpor แปลว่า “การต่อต้าน” ในภาษาเซอร์เบีย

⁴ บุคคลต่าง ๆ ที่ไม่ได้ระบุชื่อในบทความนี้ตกลงที่จะให้สัมภาษณ์บนเงื่อนไขของการเป็นนิรนาม ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้จะถูกเรียกด้วยชื่อตำแหน่งกว้าง ๆ ในรัฐบาลยูเครน แนวร่วมการเมือง หรืออัตลักษณ์ทางอาชีพอื่น ๆ

ต่อต้านประกาศเส้นตายให้มิโลเชวิชยอมรับชัยชนะของคอสตูนิชา (Kostunica) ภายในเวลาบ่ายสามโมงของวันที่ 5 ตุลาคม และประกาศเดินขบวนในเบลเกรดเพื่อเดินทางไปยังสภาของรัฐบาลกลาง มีผู้ประท้วงกว่า 800,000 คนเข้าร่วมจากทั่วเซอร์เบีย (นิตยสารรายสัปดาห์ Nedeljni Telegram, 1 พฤศจิกายน, 2000)

ในยูเครน การประท้วงเริ่มขึ้นในวันจันทร์ที่ 22 พฤศจิกายน ท่ามกลางข้อกล่าวหาในวงกว้างเกี่ยวกับการโกงเลือกตั้ง ขณะที่ผลการนับคะแนนอย่างเป็นทางการเผยให้เห็นแนวโน้มว่าวิกเตอร์ ยานูโควิช (Victor Yanukovich) นายกรัฐมนตรีของประธานาธิบดีลีโอนิด คูชมาและผู้สืบทอดที่ถูกละทิ้งจะเป็นผู้ชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีในรอบที่สอง⁵ ฝ่ายค้านตระหนักถึงความน่าจะเป็นของการโกงผลเลือกตั้งมานานแล้วตั้งแต่ก่อนช่วงหาเสียงเลือกตั้ง ในเดือนเมษายน 2003 บันทึกภายในของพรรคร่วมฝ่ายค้านเน้นย้ำว่าการเลือกตั้งจะเป็น “เกมที่ไร้กติกา และเป็นการแย่งชิงทรัพยากรข้อมูล องค์กร การเงิน และการบริหารเพื่อแข่งขันแย่งชิงกันเป็นรัฐบาลอย่างไม่เคยมีมาก่อน เราต้องการพันธมิตรและผู้สนับสนุนที่ประกาศตัวชัดเจนอย่างน้อย 500,000 คน” (บันทึกภายในของ Our Ukraine, เมษายน 2003) Pora⁶ องค์กรที่ระดมการสนับสนุนจากพลเมืองระดับเยาวชน ได้เตรียมจัดประท้วงหลังการเลือกตั้งอย่างแข็งขันมาตั้งแต่ตอนที่นักกิจกรรมของกลุ่มถูกจับกุมในหลายพื้นที่เมื่อช่วงกลางเดือนตุลาคม 2004 (Kaskiv, 2005) อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้ประท้วงสูงสุดในกรุงเคียฟนับว่าเกินความคาดหมายของรัฐบาลและฝ่ายค้าน (โซโลคาเรียฟ, วาย., สัมภาษณ์, 2005) ในวันแรกหลังวิกเตอร์ ยูเซนโก (Victor Yushchenko) ผู้นำฝ่ายค้านประกาศนัดชุมนุมบนท้องถนนของกรุงเคียฟ ผู้ประท้วงกว่า 100,000 คนได้มารวมตัวกันที่จัตุรัสอิสรภาพ (Maidan Nezalezhnosti) หรือที่รู้จักกันอย่างไม่เป็นทางการเรียกว่า “ไมดาน” ในช่วง 24 ชั่วโมงต่อมา จำนวนผู้ประท้วงได้เพิ่มขึ้นถึงเกือบเท่าตัว เมื่อถึงวันพุธที่ 24 พฤศจิกายน ประชาชนอีกหลายแสนคนได้เดินทางมาจากทั่วทุกสารทิศของประเทศ และเมื่อสัปดาห์แรกสิ้นสุดลงส่วนใหญ่ประเมินว่ามีผู้ประท้วงชาวยูเครนมาเข้าร่วมชุมนุมในกรุงเคียฟกว่า 1 ล้านคน⁷ (Kaskiv, 2005)

ขบวนการเคลื่อนไหวทั้งสองกลุ่มตระหนักว่า การระดมมวลชนอย่างจับใจสามารถเพิ่มต้นทุนการปราบปรามของรัฐบาลที่อยู่ในอำนาจให้สูงขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่การปราบปรามอย่างต่อเนื่องเป็นลักษณะการตอบโต้ของฝ่ายรัฐบาลในอดีต (เช่น การบุกเข้าตรวจค้น การจับกุม การทรมาน และการลอบสังหาร

---

⁵ วิกเตอร์ ยูเซนโกชนะการเลือกตั้งรอบแรกในวันที่ 31 ตุลาคมโดยมีคะแนนนำวิกเตอร์ ยานูโควิชอยู่เล็กน้อย ส่งผลให้มีการจัดเลือกตั้งรอบสอง ผู้สังเกตการณ์ทั้งในและต่างประเทศรายงานกรณีการล่อลวงควบคุมผู้ลงคะแนนเสียงและการโกงเลือกตั้งอย่างแพร่หลายในการเลือกตั้งทั้ง 2 รอบ

⁶ ผู้แปล: คำว่า Pora แปลว่า “ถึงเวลาแล้ว” ในภาษายูเครน

⁷ แม้ว่าตำรวจทางหลวงเดิมทีแล้วจะพยายามปฏิบัติตามคำสั่งด้วยการหยุดขบวนรถที่หลังไหลเข้ามาในกรุงเคียฟ แต่ภายใน 48 ชั่วโมงแรกปริมาณรถที่หลังไหลเข้ามาและความมุ่งมั่นของผู้เดินทางในการหาเส้นทางอื่นส่งผลให้ตำรวจทางหลวงส่วนใหญ่ล้มเลิกความพยายามไป นักกิจกรรมของ Pora คนหนึ่งระบุว่า “ตอนที่ถนนเส้นใหญ่ถูกปิด คุณก็ยังมีถนนเส้นเล็กที่นำไปสู่ตัวเมืองได้เสมอ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้ก็ช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนด้วยกัน” เบซเวอร์ก้า, สัมภาษณ์, 2005 มีการยกคำอธิบายขึ้นมาหลายอย่างว่าทำไมคูชมาจึงไม่ยอมใช้ทหารที่พึ่งพาได้เพื่อสกัดปิดทางเข้าเมือง แต่ดูเหมือนว่ารัฐบาลจะประเมินภัยคุกคามที่มาจากผู้ประท้วงต่ำเกินไป และต้องการหลีกเลี่ยงการกระทำต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อความชอบธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศของรัฐบาลอย่างร้ายแรง

อย่างลึกกลับ) และเสียงเผชิญกับกระแสกลับจากประชาชนค่อนข้างน้อย การปราบปรามครั้งใหญ่เพื่อปราบปรามประชาชนหลายแสนคนอาจสร้างผลเสียอย่างใหญ่หลวงต่อฐานความชอบธรรมที่เปราะบางอยู่แล้วได้

ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาเชิงกลยุทธ์จึงมีนัยแฝงทางยุทธศาสตร์ต่าง ๆ อยู่ด้วย ขบวนการ Otpor พึ่งพาความสามารถของพวกเขาในการปิดถนนแคบ ๆ ของกรุงเบลเกรดด้วยผู้ประท้วง เพื่อสกัดไม่ให้ผู้คนและพาหนะต่าง ๆ สามารถสัญจรได้สะดวก ในยูเครน พบว่าทางเข้าต่าง ๆ จากด้านหลังของกรุงเคียฟนั้นถูกปิดได้ค่อนข้างง่ายเช่นกัน ดังนั้น การให้ความสนใจในช่วงแรกไปกับการเติมคนเข้าไปในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ของจตุรัสอิสระภาพจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และฝ่ายต่อต้านเองถึงที่สุดแล้วก็ประหลาดใจที่พวกเขาสามารถบรรลุเป้าหมายนี้ได้ ในทั้งสองกรณี ขนาดของมวลชนเพียงอย่างเดียวทำให้รัฐบาลสลายการชุมนุมได้ยากขึ้น เว้นเสียแต่ว่าจะใช้วิธีการที่มี “ความเสี่ยงสูง” กล่าวคือ การสังหารหรือการปฏิบัติตามคำสั่งเพื่อปราบปรามมีเดิมพันสูงชันอย่างมาก

ผู้ประสานงานฝ่ายต่อต้านของยูเครนตระหนักถึงความจำเป็นของการระดมผู้ประท้วงให้หลั่งไหลเข้ามาอย่างฉับพลันเพื่อปกป้องผู้ที่เข้ามาปักหลักในเมืองหลวงอยู่ก่อนแล้ว พวกเขาได้พยายามมากขึ้นเพื่อเข้าหากลุ่มประชากรในกรุงเคียฟและบริเวณโดยรอบในช่วงก่อนการเลือกตั้ง⁸ ผู้อาศัยในกรุงเคียฟเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การประท้วงในพื้นที่เมืองยกระดับขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 48 ชั่วโมงแรกหลังยูเซนโกประกาศนัดชุมนุมการประท้วงซึ่งถึงที่สุดแล้วกินเวลานาน 3 สัปดาห์มีลักษณะเด่นคือการให้ความสนใจไปที่ “การคำนวณตัวเลข” อย่างต่อเนื่อง (Guardian, 13 พฤษภาคม, 2005) ผู้นำฝ่ายค้านยังทำการถ่ายทอดสดจากไมดานตลอด 24 ชั่วโมง โดยภาพถูกเผยแพร่ไปที่ช่อง 5 ซึ่งเป็นช่องที่สนับสนุนฝ่ายต่อต้านด้วย กลยุทธ์นี้มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการสร้างอุปสรรคเพื่อสกัดกั้นการสลายค่ายเต็นท์ผู้ประท้วงในเวลากลางคืนในช่วงที่ผู้ชุมนุมชาลงแล้ว อดีตรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศของยูเครน บอริส ทาราซุค (Boris Tarasyuk) ผู้คิดค้นกลยุทธ์นี้เล่าว่า “ตอนนั้นมีภัยอันตรายต่าง ๆ ผมจึงเสนอให้ช่อง 5 ถ่ายทอดสดภาพจากจตุรัสไมดานในตอนกลางคืนด้วยเพื่อถ้ามีอะไรเกิดขึ้น ประชาชนจะได้เฝ้าดู และเข้าใจได้ทันทีว่าเกิดอะไรขึ้น” (ทาราซุค, สัมภาษณ์, 2005) การเดินหมากนี้ในสายตาทูตตะวันตกคนหนึ่งถือเป็น “ไฟไม่ตาย” และเป็นการสื่อสารออกมาอย่างชัดเจนว่า “เข้ามาจัดการเราเลย แต่ถ้าคุณจะทำให้เราเลือดตกยางออก มันจะถูกถ่ายทอดบน CNN” (ทูตตะวันตก, สัมภาษณ์, 1 มิถุนายน 2005)⁹

แม้จะเป็นข้อได้เปรียบ แต่ฝูงชนกลุ่มใหญ่ก็เป็นความเสี่ยงสำหรับขบวนการในเซอร์เบียและยูเครนเช่นกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจรู้ดีว่าพวกเขาเป็นผู้รับผิดชอบความปลอดภัยของสาธารณะและจะถูกเอาผิดถ้าเกิด

---

⁸ พวกเขาอ้างเชื่อกันว่า เพื่อระดมให้ประชากรชาวยูเครนส่วนใหญ่มาเข้าร่วม “สิ่งที่สำคัญคือประชาชนในเมืองหลวงต้องออกมาบนท้องถนน” (สเต็ตส์คีฟ, สัมภาษณ์, 2005)

⁹ บุคคลดังกล่าวยังระบุว่ากรณีไม่มีโทรทัศน์ถ่ายทอดสดเป็น “ปัจจัยสำคัญอย่างมาก” ในเหตุการณ์สังหารหมู่ที่จตุรัสเทียนอันเหมินในประเทศจีน ในทางเดียวกัน มาร์ตินและลาร์เนย์ตั้งข้อสังเกตว่า “การไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์สังหารหมู่ให้กับกลุ่มผู้ฟังภายนอก” เป็นอุปสรรคต่อการสร้างพลังสนับสนุนจากนานาชาติในช่วงที่เกิดขบวนการต่อต้านขึ้นในติมอร์ตะวันออกเมื่อทศวรรษที่ 1980 ในทางตรงกันข้าม กับช่วงที่ขบวนการประชาชนประสบความสำเร็จในการขับไล่ นายพลชูฮาโต ซึ่งเป็นผู้นำทหาร ผู้ชุมนุมถือป้ายเขียนว่า “ทาลิปสติกด้วย คุณอาจออกข่าว CNN ในคืนนี้” (Martin and Larney, 2001 pp. 24, 31.)

เหตุการณ์ไม่สงบ ผู้จัดขบวนการเรียนรู้จากความล้มเหลวในอดีตมาแล้วว่าการเริ่มใช้ความรุนแรงจะทำให้กองกำลังความมั่นคงลงความบันดาลโทสะกับพวกเขา¹⁰ ยีน ชาร์ป หนึ่งในนักทฤษฎีด้านความขัดแย้งสันติวิธีคนสำคัญ กล่าวไว้ว่า “การที่คนจำนวนมากไม่สามารถรักษาวินัยของการไม่ใช้ความรุนแรงได้อาจส่งผลให้ขบวนการอ่อนแอลง” อีกด้านหนึ่ง เขาระบุว่าหากมี “มาตรฐานและวินัยที่จำเป็น ขบวนการเหล่านี้จะไม่มีใครหยุดยั้งได้เลย” (Sharp, 1973)

ดังนั้น สิ่งที่สำคัญอย่างมากคือการหลีกเลี่ยงกิจกรรมยั่วยุและการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงซ้ำสอง ทั้งขบวนการเซอร์เบียและยูเครนรักษาวินัยของการไม่ใช้ความรุนแรงได้อย่างดีเยี่ยม และจัดโปรแกรมฝึกอาสาสมัครเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับช่วงเวลาที่อาจเกิดการเผชิญหน้ากับตำรวจและทหาร

ในยูเครน การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมยั่วยุมีความสำคัญอย่างยิ่งในช่วงประจันหน้าสามสัปดาห์ของการปฏิวัติสีส้มที่มวลชนยังไม่รู้ว่าจะแพ้หรือชนะ เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกันระหว่างผู้ประท้วงและตำรวจ หรือระหว่างผู้สนับสนุนยูเซนโกและผู้สนับสนุนยานูโควิช อาสาสมัครของขบวนการ Pora และ Our Ukraine ได้ใช้ร่างกายเพื่อสร้าง “โซนกันชน” ระหว่างตำรวจและฝูงชน และระหว่างค่ายเต็นท์ต่าง ๆ ที่เป็นคู่แข่งกัน อาสาสมัครที่ได้รับการฝึกฝนจะเดินลาดตระเวนไปตามค่ายเต็นท์และพื้นที่การชุมนุมต่าง ๆ เพื่อตรวจหาและคลี่คลายเหตุการณ์ไม่สงบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ มีการแจกแผ่นพับเขียนว่า “อย่าตกเป็นเหยื่อการยั่วยุ เราจะชนะ เราแข็งแกร่งเพราะเราใจเย็น” (ฟีเลนโก, สัมภาษณ์, 2005) ทั้งหมดนี้ดูเหมือนจะส่งผลต่อตำรวจและกองทัพ ในการสัมภาษณ์เมื่อเดือนมิถุนายน 2005 เจ้าหน้าที่บังคับกฎหมายคนหนึ่งระบุว่า “ผมนับถือทีมของยูเซนโกอย่างมากที่พยายามทำทุกอย่างเพื่อป้องกันความขัดแย้ง พวกเขาดูไม่ค่อยก้าวร้าวเลย ... มันน่าทึ่งมาก” (เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอาวุโส, สัมภาษณ์, 2005) ในบางกรณี ความพยายามดังกล่าวรวมถึงการควบคุมกลุ่มสายเหยี่ยวนิยมความรุนแรง (hawkish) ในฝ่ายแนวร่วมทางการเมืองเดียวกันที่มีรายงานว่า “อยากนองเลือด” ด้วย (หนังสือพิมพ์ Segodnya, 21 พฤศจิกายน, 2005)

ที่จริงแล้ว การตัดสินใจรักษาแนวทางการไม่ใช้ความรุนแรงไว้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างมากในระบบการคำนวณยุทธศาสตร์ของผู้นำขบวนการในเซอร์เบียและยูเครน นักยุทธศาสตร์ในแวดวงนี้เสนอมานานแล้วว่าวิธีการไร้ความรุนแรงสร้างความได้เปรียบในสภาวะอสมมาตรได้ ด้วยการเปิดโอกาสให้นักกิจกรรม “ต่อต้านอำนาจของฝ่ายตรงข้าม รวมถึงตำรวจและทหารของฝ่ายตรงข้าม โดยไม่ใช้อาวุธที่ฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้เลือก แต่ใช้วิธีการค่อนข้างต่างออกไป” (Sharp, 1973) โปรแกรมการฝึกของเซอร์เบียเน้นย้ำความสำคัญขององค์ประกอบนี้ในฐานะส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ภายในกลุ่มกับอาสาสมัครของ Otpor ในปี 2000 ส่วนผู้ประสานงานของกลุ่ม Pora ก็พูดย้ำประเด็นนี้ในลักษณะคล้าย ๆ กัน โดยตั้งข้อสังเกตว่าจุดยืนว่าด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงเปิดโอกาสให้ขบวนการสามารถสู้กับ “ฝ่ายผู้มีอำนาจได้โดยไม่เสียเปรียบ ถ้าเราไม่ใช้ความรุนแรงเราจะสามารถสู้ได้ ถ้าเราใช้ความรุนแรง พวกเขาจะสามารถเปลี่ยนมาใช้กำลังได้ นี่เป็นวิธีการเดียวที่มีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมแบบนี้” (โซโลทาเรียฟ, สัมภาษณ์, 2005) ผลสืบเนื่องต่าง ๆ จากทั้งในและ

---

¹⁰ หนึ่งในผู้นำยูเครนตั้งข้อสังเกตไว้ในเดือนมิถุนายน 2005 ว่า “สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งยวดคือเราต้องไม่ยั่วยุพวกเขาด้วยความก้าวร้าวเป็นอันขาด การกระทำของเราเป็นสันติวิธีอย่างมาก เราเรียนรู้บทเรียนอันเข้มข้นจากปี 2000 มาแล้ว” ฟีเลนโก, สัมภาษณ์, 2005

ต่างประเทศหากมีการปราบปรามประชาชนที่ดูถูกมองว่าเป็นฝ่ายสันติ จะสร้างความเสียหายมากกว่าการปราบปรามกลุ่มที่สามารถกล่าวหาได้อย่างน่าเชื่อถือเป็นผู้ก่อการร้าย¹¹

“หักไม้เรียว”

อย่างไรก็ตาม ถึงที่สุดแล้วผู้นำขบวนการทั้งสองแห่งต่างรู้ว่าผู้นำระดับสูงของฝ่ายรัฐอาจเห็นว่าการยอมอ่อนข้อมีต้นทุนสูงกว่าการปราบปรามโดยใช้ความรุนแรง ในเซอร์เบีย มิโลเชวิชจะเสียผลประโยชน์ทางการเมืองและผลประโยชน์ส่วนตัวอย่างมหาศาลถ้ายอมให้ผู้ต่อต้านเป็นฝ่ายชนะ ในยูเครน แม้คืมาจะตั้งใจลงจากตำแหน่งอยู่แล้ว แต่ชนชั้นนำในค่ายของเขาจะมีสิ่งที่ต้องเสียเยอะมากถ้ายูเซนโกได้รับชัยชนะ นอกจากนี้ คนเหล่านี้ยังเอาผิดโดยใช้ช่องทางของทางการได้ยากด้วย ส่งผลให้คนกลุ่มนี้อันตรายเป็นพิเศษ

ในทั้งสองประเทศมีความพยายามให้รัฐเริ่มใช้ความรุนแรงกับผู้ประท้วงก่อน ในกรุงเบลเกรด หลังการใช้แก๊สน้ำตาไม่สามารถสลายฝูงชนที่เข้าร่วมการชุมนุมของ Otpor ในเดือนตุลาคม 2000 มีคำกล่าวอ้างระบุว่า ตำรวจได้รับคำสั่งให้ยิงเข้าไปในหมู่ผู้ชุมนุม ในยูเครน แม้ส่วนตัวแล้วคืมาจะไม่อยากออกคำสั่งปราบปรามในช่วงการปฏิวัติสีส้ม แต่ก็มีความเสี่ยงจากศูนย์บัญชาการของเขาในช่วงปลายสัปดาห์แรกของการประท้วงให้ระดมกำลังตำรวจภายในประเทศ 10000 คนจากบริเวณรอบกรุงเคียฟ และแจกจ่ายกระสุนปืนจริง (New York Times, 17 มกราคม, 2005) ด้วยเหตุนี้ ความพยายามของขบวนการในการลดทอนประสิทธิภาพของกลไกการปราบปรามที่รัฐบาลพึงพาอยู่จึงเป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังที่หนึ่งในผู้สังเกตการณ์การปฏิวัติสีส้มจากยูโรปอธิบายไว้อย่างกระชับ “คุณจะทำอย่างไรถ้าคุณพยายามใช้ไม้เรียวแล้วไม้เรียวดันหักคา่มือคุณ” (ทูตอาวุโสจากประเทศตะวันตกแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2005)

กองทัพ

รัฐบาลอำนาจนิยมมักพึ่งพาการสนับสนุนจากกองทหารของประเทศเพื่อ “สร้างความสงบเรียบร้อย” ให้กับมวลชนที่ออกมาท้าทายการปกครองของพวกเขา (Helvey, 2000) ในปี 1989 กองทัพปลดปล่อยประชาชนคือผู้ใช้รถถังปิดล้อมและกราดยิงนักศึกษาในจัตุรัสเทียนอันเหมิน หนึ่งปีก่อนเหตุการณ์ดังกล่าว หน่วยรบในพม่าเป็นผู้ปราบปรามการลุกฮือหลังการลงคะแนนเสียงประชามติ ในอุซเบกิสถาน พบว่ามีเจ้าหน้าที่และยานพาหนะของทหารอยู่ร่วมกับตำรวจและหน่วยข่าวกรองในช่วงที่มีการปราบปรามในเมืองอันติแจน (New York Times, 17 มิถุนายน, 2005)

ในยูเครนและเซอร์เบียที่ผู้นำรัฐบาลลงทุนกับกองกำลังตำรวจมหาดไทยมากขึ้นจนลงผลกระทบต่อเหล่าทัพต่าง ๆ ขบวนการมีความมั่นใจยิ่งขึ้นว่าทหารอาจถูกโน้มน้าวให้อย่างน้อยที่สุดแล้ววางตัวเป็นกลางได้¹²

¹¹ เราอาจพิจารณาตัวอย่าง เช่น ข้อกล่าวหาที่รัฐบาลของคาริมอฟ (Karimov) ใช้กับกลุ่มอิซิบัตเตหะราน ซึ่งเป็นองค์กรอิสลาม หลังเกิดเหตุสังหารหมู่ขึ้นที่เมืองอันติแจนของประเทศอุซเบกิสถานเมื่อพฤษภาคม 2004

¹² ในยูเครน การพบปะติดต่อกันอย่างใกล้ชิดและโปรแกรมการฝึกฝนร่วมกันระหว่างกองทัพยูเครน โครงการหุ้นส่วนเพื่อสันติภาพของนาโตนาโต และโครงการการศึกษาและฝึกฝนทหารนานาชาติของสหรัฐอเมริกาอาจมีคุณูปการต่อสำนักสนับสนุนประชาธิปไตยภายในกองทัพ

การบังคับเกณฑ์ทหารทั่วประเทศส่งผลให้ในกองทัพของทั้งสองประเทศมีทหารเกณฑ์อายุน้อยที่ยังคงติดต่อกับพ่อแม่พี่น้องและครอบครัวอยู่ และมีสังกัดความเชื่อทางการเมืองไม่ต่างจากพลเมืองของพวกเขา ในยูเครน ขบวนการได้ทำงานกับครอบครัวของเจ้าหน้าที่ทหารจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในเมืองฐานทัพประจำการต่างๆ โดยทำความเข้าใจและวิเคราะห์ความเห็นต่าง ๆ เพราะรู้ว่า “สมาชิกในครอบครัวสามารถเป็นเครื่องวัดบรรยากาศได้” (แอนโตเนตส์, สัมภาษณ์, 2005) เนื่องจากกองทัพสัมพันธ์กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างใกล้ชิด ข้อความส่วนใหญ่ที่ฝ่ายต่อต้านใช้สื่อสารกับกองทัพของเซอร์เบียและยูเครนจึงเหมือนกับข้อความที่ใช้สื่อสารกับคนทั่วไปในสังคม ซึ่งเน้นย้ำถึงการปฏิรูปประชาธิปไตย ชาตินิยม และการวิวัฒนาการออกจากกลุ่มผู้มีอำนาจเดิมที่ฉ้อฉล

อย่างไรก็ตาม ข้อความหลักบางอย่างได้ถูกออกแบบมาเป็นพิเศษสำหรับบุคคลในกองทัพ ในทั้งสองประเทศ สภาพความเป็นอยู่ของเหล่าทัพต่าง ๆ ย่ำแย่ลงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา (Kuzio, 2000) ทหารในยุคของมิโลเชวิชรู้สึกได้รับการให้ค่าน้อยกว่าตำรวจมหาดไทย ตรงกันข้ามกับกองทัพยูโกสลาฟแห่งชาติที่เคยได้รับอภิสิทธิ์ในยุคของตีโต ในยูเครน การตัดงบประมาณในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาส่งผลให้กองทัพได้รับเงินน้อยลง มีการฝึกฝนภายในประเทศน้อยลง และมีขวัญกำลังใจน้อยกว่าตำรวจมหาดไทย (Financial Times, 15 พฤศจิกายน, 2004) ตัวเลขประมาณการชี้ว่า เจ้าหน้าที่ทหารกว่า 80% นอกเล่าคุณภาพชีวิตของครอบครัวของพวกเขาว่าอยู่ในระดับ “ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย” และ “ต่ำ” (Grytsenko, 2000) กลุ่มการเมืองฝ่ายต่อต้านใช้ประโยชน์จากความรู้สึกเหล่านี้ตลอดการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยเน้นย้ำถึงความขาดแคลนตกยากในเชิงเปรียบเทียบและเสนอมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือทหาร¹³ ตัวอย่างเช่น แนวร่วม Our Ukraine ได้เน้นย้ำประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ทหาร เช่น เงินหลังเกษียณและสิทธิประโยชน์ของครอบครัว เพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงจากทหารและทหารผ่านศึกของยูเครน (แอนโตเนตส์, สัมภาษณ์, 2005)

นอกจากการหาเสียงแบบดั้งเดิมแล้ว ขบวนการเหล่านี้ยังจำเป็นต้องจัดการกับประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อการต่อสู้แย่งชิงอำนาจนอกกฎหมายที่เกิดขึ้นในทั้ง 2 ประเทศด้วย ในประเทศเซอร์เบียหลังสงคราม ปุ่มหลังของยุทธการทิ้งระเบิดโดยนาโตยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่มีโลเชวิกใช้เพื่อพยายามทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายต่อต้าน Otpor ถึงเวลาว่ารัฐบาลที่รู้ดีเกี่ยวกับความรู้สึกอ่อนไหวของกองทัพต่อประเด็นนี้อาจออกคำสั่งปราบปรามด้วยการเปะปายผู้ประท้วงว่าเป็นทหารรับจ้างหัวรุนแรงที่เข้ามาปูทางเพื่อนาโตเข้ามาบูรณาการ

---

¹³ ตัวอย่างเช่น พันเอกดราแกน วุควิชคิช (Dragan Vuksic) ที่ปลดเกษียณแล้วเคยกล่าวไว้ในเดือนเมษายน 2000 ว่า “สโลโบดาน มิโลเชวิก...ชอบตำรวจมากกว่า โดยคิดว่าตำรวจสามารถแก้ปัญหาทุกอย่างให้เขาได้ อย่างไรก็ตาม ในโคโซโว เขารู้ว่าตำรวจไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เขาไม่มั่นใจในกองทัพยูโกสลาฟ เขาจึงเปลี่ยนใจ...ให้ตำแหน่งกับเจ้าหน้าที่ที่ภักดี แล้วคนเหล่านี้ก็จัดการกวาดล้างเสี้ยนหนามอย่างเหมาะสม ตอนนั้นเขาชอบกองทัพมากกว่าแล้ว” (Vreme weekly, 22 เมษายน, 2000)

เพราะความเป็นไปได้อันนี้ ข้อความที่ส่งไปถึงกองทัพจึงเน้นย้ำว่าฝ่ายต่อต้านไม่ใช่ “ไส้ศึก” และหว่านล้อมให้กองทัพปรับใช้ประชาชนเซอร์เบียแทนที่จะรับใช้กลุ่มที่ปกครองประเทศอยู่¹⁴ เพื่อตอบโต้ข้อกล่าวหาที่รัฐบาลประโคมว่าฝ่ายตรงข้ามเป็นพวกทรยศต่อชาติ Otpor ได้ออกมาประณามยุทธการทิ้งระเบิดของนาโตอย่างเปิดเผย และชี้ให้เห็นเสมอว่ามีโลเซวิกเป็นผู้รับผิดชอบต่อเรื่องดังกล่าว ตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2000 Otpor ได้จัดงานรำลึกเหตุการณ์ของการทิ้งระเบิดครั้งแรกพร้อมด้วยโปสเตอร์ “ต่อต้านการรุกรานของนาโต” พวกเขายังบ่อนทำลายฐานเสียงชาตินิยมของมิโลเซวิกด้วยการเชิญทหารกองหนุนที่เคยสู้ในสงครามมาพูดในงานเดินขบวนและสวนสนามโดยประณามมิโลเซวิกว่า “ทรยศต่อโคโซโว” ด้วย

ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้นำทางการเมืองของแนวร่วมฝ่ายต่อต้านในเซอร์เบียมีนายพลเกษียณอายุแล้ว 2 คนอยู่ด้วย หนึ่งในนั้นคือพลเอกมอมซิล เปริซิช (Momcilo Perisic) ที่เคยเป็นประธานเสนาธิการของกองทัพเซอร์เบียระหว่างปี 1992-1998 ช่วยให้ความน่าเชื่อถือของ Otpor เพิ่มขึ้นอย่างมาก¹⁵ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความเชื่อมโยงเหล่านี้ แต่ฝ่ายต่อต้านก็ไม่เคยสามารถสร้างช่องทางการสื่อสารกับนายพลในกองทัพได้เลย และไม่เคยได้รับการกำประกันด้วยว่ากองทัพจะไม่แทรกแซงหากมีการประท้วงใหญ่¹⁶ ท้ายที่สุดแล้ว แม้ว่ากองทัพเซอร์เบียจะระดมกำลังมาถึงบริเวณชานเมืองของกรุงเบลเกรด แต่ไม่ได้มีความพยายามอย่างจริงจังที่จะเข้ามาบริเวณกลางเมืองแต่อย่างใด¹⁷

ในยูเครน ชนชั้นนำของฝ่ายต่อต้านกำหนดเป้าหมายที่สำคัญแต่เป็นความลับเอาไว้ว่า จะต้องติดต่อสื่อสารกับทหารในกองทัพให้ได้ ความพยายามของพวกเขาเริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม 2002 เมื่อพลเอกโวลอดีมีร์ แอนโตนีตส์ (Volodymyr Antonets) ผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่เกษียณอายุแล้วของยูเครน เข้า

---

¹⁴ แนวทางนี้ถูกใช้ในยูเครนเช่นกัน โดยผู้ประท้วงป่าวร้องกันอย่างแพร่หลายว่า “ทหารอยู่ข้างประชาชน” คำกล่าวเหล่านี้คล้ายกับคำที่ประชาชนรัสเซียใช้เพื่อต่อกรกับขบวนการถึงในระหว่างการรัฐประหารเมื่อปี 1991 (Ackerman and Duvall, 2000, p.14)

¹⁵ พลเอกมอมซิล เปริซิชมอมวิล เปริซิช อธิบายการตัดสินใจผันตัวมาเป็นนักการเมืองของเขาโดยกล่าวว่า “กองทัพยูโกสลาฟไม่ใช่กองทัพของกลุ่มผู้ปกครองประเทศ มันคือสถาบันของรัฐที่ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนและปีศาจ นี่คือเหตุผลว่าทำไมผมจึงตัดสินใจเคลื่อนไหวทางการเมือง กล่าวคือ เพื่อป้องกันไม่ให้กองทัพถูกใช้ในทางที่ผิด” (Nezavisna Svetlost magazine, 8 กรกฎาคม 2000)

¹⁶ ซอราน จินดิช (Zoran Djindjic) กล่าวในเวลาต่อมาว่า “แม้ว่าพลเอกเปริซิชเปริซิช และออบราโดวิช [ผู้นำฝ่ายค้าน] จะลงพยายามแล้ว แต่เราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าสภาพอารมณ์ในกองทัพแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร ไม่รู้เลยแม้แต่ตอนช่วงไม่กี่วันก่อน 5 ตุลาคม” (Vreme magazine, 2 พฤศจิกายน, 2000)

¹⁷ อิวาน มาโรวิช หนึ่งในผู้เขียนบทความ ถูกเรียกไปเกณฑ์ทหารในวันที่ 9 กันยายน ซึ่งเป็นช่วง 2 สัปดาห์ก่อนการเลือกตั้ง เมื่อหมดวันที่ 5 ตุลาคม เจ้าหน้าที่ทั้งหมดในหน่วยของเขาหายไป ตอนกลางคืนทหารถกเถียงกันว่าจะทำอย่างไรดี บางคนพูดว่า “เราควรวางอาวุธและไปเบลเกรดเพื่อเข้าร่วมกับผู้ประท้วง” คนอื่น ๆ พูดว่า “เราควรถืออาวุธและไปเข้าร่วมกับผู้ประท้วง” เช้าวันต่อมาเจ้าหน้าที่ประกาศว่ารัฐบาลใหม่ขึ้นสู่อำนาจแล้วและกองทัพไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมือง ก่อนหน้านั้น ทหารชั้นผู้น้อยคนหนึ่งเดินมาหามาโรวิช จับมือกับเขาและพูดว่า “ยินดีด้วย คุณชนะแล้ว” ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้รู้ว่ามีโลเซวิกแพ้แล้ว

ร่วมกับฝ่ายต่อต้านหลังยุติเส้นทางอาชีพทหารอย่างลั้งเล¹⁸ แอนโตเน็ตส์สร้างทีมอาสาสมัครอดีตเพื่อนร่วมงานขึ้นมาและทำงานเพื่อเข้าหาพูดคุยกับกองกำลังความมั่นคงของรัฐ เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่เกษียณอายุแล้ว ทีมของแอนโตเน็ตส์จึงสามารถติดต่อกับทหารระดับกลาง ครอบครัวของทหาร และเพื่อนทหารผ่านศึกของยูเครนได้ค่อนข้างง่าย สมาชิกแต่ละคนจากทีมระดับภูมิภาคต่าง ๆ “กำลังสร้างฐานการติดต่อพบปะในระดับของตนเองอย่างลับ ๆ และส่งผ่านข้อมูล” ให้กับพลเอกแอนโตเน็ตส์ (แอนโตเน็ตส์, สัมภาษณ์, 2005)

ในเดือนธันวาคม 2004 “เนื่องจากเล็งเห็นว่ารัฐบาลของคืชมาไม่มีวันยอมแพ้โดยไม่มีผู้ก่อน และรู้ว่าพวกเขาสามารถใช้อาวุธได้” ทีมจึงเปลี่ยนลักษณะงานหันไปเตรียมพร้อมสำหรับการต่อสู้ที่อาจเกิดขึ้น การพบปะติดต่อที่สะสมมาตลอด 18 เดือนและความเป็นเพื่อนก่อนหน้านี้ถูกเรียกนำมาใช้ จากคำบอกเล่าของแอนโตเน็ตส์:

คนของเรามีเพื่อนเป็นของตัวเอง และมีข้อมูลติดต่อ...หลายคนเป็นผู้บัญชาการของกรมกองระดับรองสำหรับเราแล้ว สิ่งสำคัญคือการเริ่มขบวนการเคลื่อนไหวจากล่างขึ้นบน เพื่อให้ผู้นำเข้าใจว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะทำตามคำสั่งของคืชมา เพราะในระดับล่างลงมา พวกเขาจะไม่สนับสนุนคำสั่งให้ใช้อาวุธ (แอนโตเน็ตส์, สัมภาษณ์, 2005)

ที่จริงแล้ว “ชุดข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการ” ที่สำคัญอย่างมกนั้นเกิดขึ้นในทหารยศระดับ “กลางและกลางถึงสูง” ของยูเครน จากการเจรจาเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ระดับกลางตกลงว่าพวกเขาจะไม่ใช้กำลังเพื่อปราบปรามผู้ประท้วงไม่ว่าภายใต้สถานการณ์ใดก็ตาม หากอยู่ในเหตุการณ์ที่รัฐบาลพยายามสั่งตำรวจหรือหน่วยกองกำลังพิเศษให้ริเริ่มใช้กลยุทธ์ความรุนแรงกับพลเรือน หน่วยรบของกองทัพจะเข้าแทรกแซงในทางกายภาพถ้าจำเป็นและเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

ในคืนของวันที่ 28 พฤศจิกายน เมื่อหน่วยรบพิเศษของกระทรวงมหาดไทยนอกกรุงเคียฟได้รับคำสั่งระดมพล ข้อตกลงเหล่านี้เข้ามามีบทบาท ผู้นำขบวนการ Our Ukraine ได้รับแจ้งหลังมีการระดมคนไม่นานนัก โดยผู้แจ้งคือเจ้าหน้าที่ในหน่วยรบพิเศษที่เห็นออกเห็นใจขบวนการ (ผู้ประสานงานอาวุธ Our Ukraine, สัมภาษณ์, 2005) ภายในเวลาเพียงชั่วโมงเดียว พวกเขาได้ติดต่อไปยังสถานทูตต่าง ๆ ของชาติตะวันตกและพลเอกอเล็กซานเดอร์ เพทรุก (Olexander Petruk) ประธานเสนาธิการของกองทัพ โทรไปยังกระทรวงมหาดไทยโดยข่มขู่ว่าจะให้ทหารยูเครนที่ไม่มีอาวุธไปขวางอยู่ระหว่างกองกำลังของกระทรวงมหาดไทยและผู้ประท้วง (Ukrayinska Pravda, 20 เมษายน, 2005) ทูตตะวันตกที่อยู่ท่ามกลางความอลหม่านของการโทรศัพท์เพื่อพยายามป้องปรามกระทรวงมหาดไทยเล่าให้ฟังว่าเขา “กลับไปนอนโดยคิดว่าเราได้สร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นแล้ว แต่ในตอนเช้าผมได้ยินเกี่ยวกับสายโทรเข้าจากผู้บัญชาการกองทัพ สายโทรจากกองทัพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญกว่ามาก (ทูตตะวันตกอาวุธ, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2005)”

---

¹⁸ แอนโตเน็ตส์เกษียณอายุจากกองทัพในปี 1999 หลังถูกคืชมาสั่งย้ายไปรับ “ตำแหน่งแบบที่ผมไม่มีวันรับได้” เขาและคืชมาแตกคอกันในประเด็นเรื่องการขายเครื่องบินรบของยูเครนให้กับสายการบินพาณิชย์

ตำรวจท้องถิ่น

ทั้งในเซอร์เบียและยูเครน กองกำลังตำรวจที่ถูกทำให้มีความเป็นการเมืองอย่างมากถือเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงต่อกิจกรรมของขบวนการมากกว่ากองทัพของประเทศเสียอีก ในฐานะหน่วยงานอาชีพที่ได้รับอำนาจตามรัฐธรรมนูญมาเพื่อปกป้องความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ วัตถุประสงค์ของตำรวจผูกพันใกล้ชิดกับรัฐบาลที่อยู่ในอำนาจมากกว่า ตัวอย่างเช่น ในเดือนพฤษภาคม 2004 มีรายงานว่ามิโคลา บิโลคอน (Mykola Bilokon) รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยของยูเครนได้ประกาศในระหว่างประชุมกับผู้อยู่ที่บังคับบัญชาในแต่ละภูมิภาคว่าแม่ “เราจะถูกสอนมาว่ากองกำลังตำรวจควรอยู่เหนือการเมือง” ในฐานะ “หน่วยงานกองกำลังของรัฐบาล... แต่มันก็เป็นเรื่องเข้าใจได้ว่าเราควรสนับสนุนรัฐบาล เราจะชนะการเลือกตั้งในรอบแรก และเราจะดื่มฉลองเป็นเวลา 3 วัน!” (คณะกรรมการผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของยูเครน, พฤษภาคม 2004) ตามคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยของยูเครนคนหนึ่ง ก่อนการเลือกตั้ง “มีคำสั่งให้เลือก [ผู้สมัครของรัฐบาล วิกเตอร์] ยานูโควิช เกิดขึ้นจริง ๆ” (เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยประจำกรุงเคียฟ, สัมภาษณ์, 2005) ในเซอร์เบีย มิโลเชวิช ได้วางกำลังตำรวจท้องถิ่นในโคโซโวในปี 1999 และเมื่อพวกเขากลับมา มิโลเชวิชก็ประสบความสำเร็จในการสั่งให้พวกเขาปราบปรามการชุมนุมของ Otpor ด้วยการใช้ความรุนแรงเกินความจำเป็น

ส่วนหนึ่งที่ทำให้ตำรวจระดับล่างสนับสนุนผู้นำรัฐบาลเกิดขึ้นจากเทคนิคการปลูกฝังความเชื่อที่รัฐบาลนำมาใช้ ในยูเครน มีวิดีโอเทป “ปรากฏขึ้น” ในสถานีตำรวจที่สำคัญหลายแห่งในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง โดยเสนอภาพอย่างโจ่งแจ้งว่าฝ่ายต่อต้านมีความคับแค้นใจอย่างรุนแรงต่อตำรวจและต้องการ “ทำลายล้าง” ยานูโควิช ผู้สมัครซึ่งตำแหน่งที่สนับสนุนของเขา¹⁹ นักข่าวคนหนึ่งที่ได้ดูเทปนี้เปรียบเทียบมันกับ “สองนาทีแห่งความเกลียดชัง” อันดราจัวจากนิยายเรื่อง 1984 ของจอร์จ ออร์เวลล์ (นักข่าวช่อง 5, สัมภาษณ์, 2005) ในทั้งสองประเทศ ผู้แทนฝ่ายรัฐบาลได้พยายามทำลายความน่าเชื่อถือของนักกิจกรรมนักศึกษาด้วยการนำเสนอว่าพวกเขาเป็น “ผู้ก่อการร้าย” และ “คนตัดยา” (โซโลทาเรียฟ, สัมภาษณ์, 2005)

ดังนั้น สำหรับทั้งสองขบวนการ ความจำเป็นในการลดทอนความน่าเชื่อถือของผู้ครองอำนาจและโน้มน้าวให้หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายเชื่อในความชอบธรรมของพวกเขาคือสิ่งสำคัญเร่งด่วนสำหรับเป้าหมายที่พวกเขาหวัดหวังไว้ ในขบวนการ Otpor มีการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสไตล์โดยเลือกใช้โลโก้ทำปิ่นและเสื้อยืดสีดำ เป้าหมายคือการทำให้อันตรายเป็นตัวแทนอันตรายแต่ยังคงไว้ความรุนแรงเพื่อหลอกเจ้าหน้าที่รัฐบาลระดับสูงพร้อมกับให้

---

¹⁹ เทปถูกส่งมายังช่อง 5 โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจคนหนึ่ง และต่อมาถูกเผยแพร่ออกไปทางรายการของช่อง โดยระบุว่าตำรวจ “พยายามแสดงให้เห็นว่าพวกเขากำลังล้างสมองและชักใยตำรวจ” นักข่าวช่อง 5, สัมภาษณ์, 2005

ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ตำรวจ²⁰ นักยุทธศาสตร์ของ Otpor รู้ว่าถ้ารัฐบาลคิดว่า Otpor เป็นองค์กรเพื่อการปฏิวัติ รัฐบาลจะส่งตำรวจมาจับกุมสมาชิกขององค์กร²¹ อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก Otpor มีความเข้มงวดในเรื่องการไม่ใช้ความรุนแรงและสนับสนุนการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสู่การเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรม ตำรวจจะได้รับข้อมูลในระหว่างสอบสวนแตกต่างกับที่คาดไว้ และ Otpor หวังว่าตำรวจจะเริ่มตั้งคำถามกับแรงจูงใจของรัฐบาล

ยุทธศาสตร์นี้ส่วนใหญ่แล้วประสบความสำเร็จ การจับกุมนักกิจกรรม Otpor เพิ่มขึ้นพร้อมกับที่องค์กรขยายตัวขึ้นและคำกล่าวหาของรัฐบาลมีความน่าเชื่อถือน้อยลง โดยเฉพาะหลังวันที่ 2 พฤษภาคม 2000 เมื่อนักกิจกรรมของ Otpor สามคนถูกทรมานอย่างรุนแรงในเมืองโปซาร์เวค (Pozarevac) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของมิโลเชวิชโดยเพื่อน ๆ ของมาร์โก ลูกชายของมิโลเชวิช ซ้ำยังถูกจับกุมโดยตำรวจและฟ้องร้องในข้อหาพยายามฆ่าด้วย หลังเหตุการณ์สังหารเจ้าหน้าที่พรรคสังคมนิยมในเมืองโนวีซาด (Novi Sad) เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม รัฐบาลดวยใช้โอกาสนี้เพื่อกล่าวหาว่า Otpor เป็นองค์กรก่อการร้ายและเป็นผู้รับผิดชอบต่อการตายของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว²² ตามมาด้วยการปราบปรามขบวนการ Otpor อย่างคร่ำครึ จน 2-3 เดือนต่อมา มีนักกิจกรรมของ Otpor ถูกลุ่มเลือกและกักขังกว่าหลายพันคน อาจเป็นเรื่องตลกร้ายที่การปราบปรามครั้งนี้ช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการสื่อสารกันระหว่าง Otpor และตำรวจ²³ เมื่อมีการจัดเลือกตั้งในวันที่ 24 กันยายน สมาชิกของกองตำรวจเซอร์เบีย ยกเว้นเจ้าหน้าที่ระดับสูง รู้เกี่ยวกับ Otpor รวมถึงเป้าหมายและวิธีการของขบวนการ ยิ่งกว่าประชาชนทั่วไปเสียอีก ในทางกลับกัน Otpor ก็ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอารมณ์ในฝ่ายตำรวจหลังการจับกุมและการกักขังเช่นเดียวกัน

---

²⁰ Otpor หวังว่าภาพลักษณ์เช่นนี้จะสร้างความรำคาญใจให้กับเมียร์ยานา มาร์โควิช (Mirjana Markovic) ภรรยาของมิโลเชวิช และผู้นำขององค์กร Yugoslav Left จุดหมายแจ้งข่าวที่ออกโดยองค์กร Yugoslav Left แสดงให้เห็นว่าผลลัพธ์ของภาพลักษณ์ที่ Otpor ใช้นั้นได้ผลเกินคาดด้วยประการทั้งปวง ที่จริงแล้ว เอกสารลับชิ้นหนึ่งของกรมวิเคราะห์ประมวลผล (Analytics Directorate) คล้ายคลึงกับจุดหมายแจ้งข่าวขององค์กร Yugoslav Left ด้วยที่กล่าวว่า “จากสไตลิ่งการแต่งตัวของพวกเขา (หมวก ผ้าพันคอ กางเกง และเสื้อยืดที่เชิดสีด้า) สมาชิกขององค์กรนี้เป็นตัวแทนของอดีตอันมืดมิดและอุดมการณ์ของนาซีที่ทำให้ประเทศนี้ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานและความชั่วร้ายอย่างใหญ่หลวง” (“Information on illegal activities of the fascist-terrorist organization Otpor”, Analytics Directorate, Ministry of Interior, Belgrade, June 7 มิถุนายน, 2000)

²¹ พลเอกวลาดีมีเยร์ จอร์เจวิช (Vlastimir Djordjevic) หัวหน้าหน่วยความปลอดภัยสาธารณะ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งให้ตำรวจ “ตรวจหาสมาชิกของ Otpor เก็บข้อมูลตัวเลข เจตนา และสังกัด การเคลื่อนไหวและกิจกรรมอื่น ๆ และส่งข้อมูลทั้งหมดมาที่กรมตำรวจ” (Instruction 33/2000 issued on May 11th 2000 by general Vlastimir Djordjevic, Ministry of Interior)

²² แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่รายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ได้ข้อสรุปว่าเหตุฆาตกรรมเกิดจากการทะเลาะวิวาทในครอบครัว

²³ องค์กร Humanitarian Law Fund จากเบลเกรดรายงานวาระระหว่างวันที่ 2 พฤษภาคมถึงวันที่ 24 กันยายน มีนักกิจกรรมของ Otpor ถูกจับกุมมากกว่า 2000 คน ร่วมกับสมาชิกของพรรคฝ่ายค้าน 400 คนและนักกิจกรรมขององค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาลอีก 100 คน มีนักกิจกรรมของ Otpor ประมาณ 300 คนถูกกักขังมากกว่า 5 ครั้งขึ้นไป ผู้ถูกกักขังประมาณ 10 เปรอร์เซ็นต์อายุต่ำกว่า 18 ปี (ข้อมูลจาก “Police Crackdown on Otpor - Serbia, 2 May to 24 September 2000”, Humanitarian Law Fund report, Belgrade, November 23 พฤศจิกายน, 2001)

ขบวนการประชาสังคมนิยมของยูเครน Pora ก็ใช้การจับกุมเป็นโอกาสเพื่อสื่อสารกับสมาชิกของกองกำลัง ตำรวจเช่นกัน แม้ว่าจะเกิดขึ้นในระดับเล็กกว่าที่เกิดขึ้นในเซอร์เบียก็ตาม ตลอดฤดูร้อนนักศึกษา นักกิจกรรมถูก จับกุมและสอบสวนในระหว่างเดินขบวนและหลังจากแจกจ่ายสติ๊กเกอร์และจดหมายข่าวของฝ่ายต่อต้าน (Kiev interfax, 5 สิงหาคม, 2004) ในเดือนตุลาคม รัฐบาลได้ฟากขังและสอบสวนนักกิจกรรมกว่า 150 คนและ ฟ้องร้องสมาชิกของ Pora ด้วยข้อหาก่อการร้ายกว่า 15 คดี การจับกุมแต่ละครั้งเป็นโอกาสเพื่อสื่อสารกับ เจ้าหน้าที่ตำรวจ (คาสกีฟ, สัมภาษณ์, 2005)²⁴ นักกิจกรรมของ Pora ยังไปเยี่ยมเยียนสถานีตำรวจต่าง ๆ ทั่ว ยูเครนด้วย โดยนำดอกไม้และจดหมายไปให้กับตำรวจ และขอให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย (ผู้ ประสานงานอาวุโสของ Our Ukraine, สัมภาษณ์, 2005)

มีปัจจัย 2-3 อย่างที่ช่วยหนุนยุทธศาสตร์ขององค์กรเหล่านี้ เนื่องจากขบวนการเหล่านี้ประกอบด้วย เยาวชนกระแสหลักเป็นส่วนใหญ่ การตั้งข้อหาก่อการร้ายของรัฐบาลจึงดูน่าเชื่อถือน้อยลง การรักษาวินัยของ การไม่ใช้ความรุนแรงอย่างเข้มงวดโดยเยาวชน ซึ่งเป็นกฎที่บังคับใช้ภายในองค์กร ช่วยให้มีความไม่สอดคล้อง กันในจุดนี้เด่นชัดขึ้น ทั้งสององค์กรใช้อารมณ์ขันเพื่อเน้นย้ำถึงจุดนี้ กล่าวคือ Otpor นำเสนอสมาชิกวัยรุ่นของ กลุ่มต่อสาธารณะว่าเป็น “ต้นแบบ” ผู้ก่อการร้าย ขณะที่นักกิจกรรมของ Pora จัดประท้วงโดยนำมะนาวมาด้วย เมื่อถูกกล่าวหาว่าชองสุ่มระเบิด (Interfax Ukraine, 28 พฤศจิกายน, 2004 สำหรับการใช้อารมณ์ขันโดย องค์กรอื่นอีกเยาวชนอื่น ๆ โปรดดู Kuzio ในประเด็นนี้) ประการสุดท้าย โครงสร้างองค์กรที่มีความหลวมบว กกับการให้ความสำคัญกับความริเริ่มในท้องถิ่น หมายความว่าปฏิบัติการประท้วงสามารถเกิดขึ้นได้พร้อมกันทั่ว ประเทศเพื่อเตรียมเข้าสู่ช่วงการต่อสู้ครั้งสุดท้าย และทำให้เป็นไปได้เลยที่รัฐบาลจะส่งหน่วยที่จงรักภักดีและ โหดร้ายที่สุดไปต่อกรกับพวกเขา

Otpor และ Pora ตอบโต้อย่างรวดเร็วหลังเกิดการจับกุม ทั้งสองกลุ่มตั้งสายด่วนขึ้นมาเพื่อแจ้ง เครือข่ายสนับสนุนในท้องถิ่นและสื่อมวลชนเกี่ยวกับการจับกุมต่าง ๆ และระดมกลุ่มผู้ประท้วงทันทีเพื่อไป คัดค้านที่สถานีตำรวจในท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกจับกุมจึงมักถูกปล่อยตัวภายในไม่กี่ชั่วโมง และสร้างแรง บันดาลใจให้นักกิจกรรมใหม่กล้ารับความเสี่ยงที่จะถูกจับกุม²⁵ ในยูเครน Pora เรียกร้องให้ “กลุ่มพิเศษ” ของ ฝ่ายค้านในสภาและผู้ตรวจการแผ่นดินให้ “ลดโอกาสของการเกิดการสอบสวนอย่างจริงจัง”

การตอบสนองอย่างรวดเร็วของประชากรท้องถิ่นถือเป็นสิ่งป้อมปราการใช้กำลังได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อ วันที่ 4 ตุลาคม ตำรวจหลายร้อยคนถูกส่งไปปราบปรามผู้ใช้แรงงานที่เหมืองถ่านหินต่าง ๆ ของเมืองโคลูบารา ซึ่งมีคนงานเหมืองนัดหยุดงานกว่า 7000 คนมาตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน (New York Times, 5 ตุลาคม 2000) เหมืองเหล่านี้สำคัญอย่างยิ่งต่อการผลิตไฟฟ้าของเซอร์เบีย และการนัดหยุดงานมีแนวโน้มจะส่งผลให้

---

²⁴ การบุกตรวจค้นเมื่อเดือนตุลาคมปี 2004 มีเจ้าหน้าที่ของ SBU ซึ่งเป็นหน่วยงานข่าวกรองภายในประเทศของยูเครนอยู่ด้วย

²⁵ การปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์นี้จะยากขึ้น ถ้าการข่มขู่เป็นถูกใช้ในการสอบสวนแพร่หลายกว่านี้ ในเซอร์เบีย ผู้ถูกกักขังเพียง 1 เปอร์เซนต์เท่านั้นที่ถูกข่มขู่ทรมาน กรณีที่เลวร้ายที่สุดเกิดขึ้นในเมืองวลาดิซิน ฮาน (Vladicin Han) ในภาคใต้ของเซอร์เบีย โดย ตำรวจได้ข่มขู่ทรมานนักกิจกรรม 7 คนของ Otpor เป็นเวลากว่า 3 ชั่วโมง พวกเขาถูกช่วยเหลือโดยพลเมือง 300 คนที่รวมตัวกันอยู่หน้า สถานีตำรวจเพื่อเรียกร้องให้มีการปล่อยตัว

เกิดไฟดับอย่างร้ายแรง เมื่อตำรวจเข้าไปที่เมืองต่าง ๆ คนงานเหมืองเริ่มโทรศัพท์หาผู้คนในเมืองและหมู่บ้านใกล้เคียง คนเหล่านี้เข้ามาในพื้นที่เพื่อปกป้องพวกเขาอย่างรวดเร็ว ท้ายที่สุดแล้วตำรวจเพิกเฉยต่อคำสั่งสลายการชุมนุมดังกล่าว

ทั้งในเซอร์เบียและยูเครน ผู้นำทางการเมืองต่างทำงานเพื่อสร้างข้อตกลงลับกับบุคคลในกองตำรวจ ตัวอย่างเช่น ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ใด ๆ วอลอดิเมอร์ ฟิเลนโก (Volodimir Filenko) และทาร์าส สเต็ตสกีฟ (Taras Stetskiy) สมาชิกรัฐสภาของยูเครนได้เตรียม “แผนพิเศษสำหรับการเตรียมการและแนวปฏิบัติ” นอกจากการขออนุญาตกับทางเมืองก่อนจัดประท้วงใหญ่ของ Our Ukraine แล้ว พวกเขาจึงส่งจดหมายทางการไปหาบุคคลที่เหมาะสมในสถานตำรวจของท้องถิ่นด้วย พวกเขาบอกว่าจดหมายเหล่านี้มีไว้เพื่อใช้เป็น “ข้ออ้างสำหรับการพบปะหรือเพื่อให้เราเข้าถึงสภาพอารมณ์ของตำรวจและรู้ว่าควรคาดการณ์อย่างไร” (สเต็ตสกีฟ, สัมภาษณ์, 2005) ที่กรุงเคียฟ มีความตั้งใจเป็นพิเศษเพื่อเชื่อมต่อกับสภาของเมืองและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชาดังกล่าว เมื่อถึงวันปฏิวัติสีส้มและหลังจากมีการพูดคุยอภิปรายกับผู้นำของ Our Ukraine หลายครั้งแล้ว นายกเทศมนตรีของเมืองเคียฟ อเล็กซานเดอร์ โอมลเชนโก (Oleksander Omelchenko) ประกาศให้ตำรวจของกรุงเคียฟให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เพราะตำรวจกรุงเคียฟอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชา ร่วมกันของรัฐบาลประจำเมืองและกระทรวงมหาดไทย (ผู้ประสานงานอาวุโสของ Our Ukraine, สัมภาษณ์, 2005)

ในการหารือกับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย สเต็ตสกีฟซึ่งเป็นผู้ประสานงานแล้วว่าเขานั้นย้ำถึงโอกาสที่ฝ่ายต่อต้านจะเป็นผู้ชนะและข้อเท็จจริงที่ว่า Our Ukraine กำลังเผ่าดูการกระทำของพวกเขาอยู่:

คนเหล่านั้นที่เราพูดด้วย เรามอกกับเขาว่า “เรียนทุกท่าน คุณมาไม่มีวันชนะหรอก และยานูโควิชจะไม่ชนะด้วย เพราะประชาชนอยู่ข้างยูเซนโก และเราขอให้คุณอย่าละเมิดกฎหมาย เพราะไม่เช่นนั้นคุณจะต้องรับผิดชอบ” เราพูดเช่นนี้เข้าไปซ้ำมาเหมือนสวดมนต์ เราชนะสงครามโฆษณาชวนเชื่อ และทำให้เขาลังเล ทำให้เขาสงสัยว่าคุณจะชนะหรือไม่ เรื่องนี้สำคัญมาก เมื่อศัตรูไม่แน่ใจ แต่คุณแน่ใจ คุณจะเป็นฝ่ายได้เปรียบ (สเต็ตสกีฟ, สัมภาษณ์, 2005)

ในระหว่างการพบปะหรือเหล่านี้ สเต็ตสกีฟแล้วว่า “มันต้องใช้ความพยายามอย่างสูงและเวลายาวนานเพื่อโน้มน้าวให้พวกเขาเชื่อว่าฝ่ายอำนาจเดิมจะล่มสลาย และไม่สามารถอยู่ต่อไปได้ แต่ไม่ว่าอย่างไรข้อความเหล่านี้ก็เป็นข้อความสำคัญที่เราต้องส่งออกไป (สเต็ตสกีฟ, สัมภาษณ์, 2005)” ความพยายามนี้ของพวกเขาสำเร็จได้ด้วยปริมาณการสนับสนุนของประชาชนที่ฝ่ายต่อต้านสามารถสร้างรวบรวมขึ้นมา วอลอดิเมอร์ ฟิเลนโกบอกเล่าว่าการติดต่อสื่อสารกันระหว่างตำรวจและฝ่ายต่อต้าน “ไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์อะไรเลยก่อนที่จะประชาชนจะออกมาบนท้องถนน เมื่อประชาชนออกมา การติดต่อพบปะเหล่านี้ให้ผลลัพธ์กับเราในท้ายที่สุด ถ้าไม่มี

ประชาชนออกมาบนท้องถนน การเจรจาและข้อตกลงต่าง ๆ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ การหาข้อยุติเกิดขึ้นภายใต้บริบทที่เป็นแบบนี้” (ฟีเลนโก, สัมภาษณ์, 2005)²⁶

ในเซอร์เบีย การสื่อสารกันอย่างตึงเครียดเกิดขึ้นอย่างเจียบ ๆ ระหว่างผู้บัญชาการตำรวจและผู้นำของฝ่ายต่อต้านในช่วง 10 วันระหว่างการประกาศผลเลือกตั้งเมื่อวันที่ 25 กันยายน และวันที่ 5 ตุลาคม ในช่วงนี้ ผู้บัญชาการตำรวจบางคนออกมาพูดอย่างเปิดเผยว่าเขาจะไม่ทำร้ายผู้ประท้วง แต่ตำรวจเหล่านี้ถูกไล่ออกทันที²⁷ ซอราน จินิจออกมาพูดในเวลาต่อมาว่า “ในการพบปะหารือช่วงกลางคืนระหว่างวันพุธและวันพฤหัสบดี (4 และ 5 ตุลาคม) ผู้บัญชาการตำรวจหลายคนตัดสินใจว่าจะไม่เข้าแทรกแซง เราได้ข้อมูลนั้นมาแล้ว พวกเขาบอกว่าเราจะได้รับคำสั่งมา แต่ไม่ต้องเป็นกังวล เราจะปฏิบัติตามคำสั่งหาก แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นก็เป็นแบบนี้จริง ๆ”²⁸

หน่วยข่าวกรองของยูเครน

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2004 มีการอภิปรายกันในระดับหนึ่งเกี่ยวกับอิทธิพลของ Sluzhba Bespsy Ukrainy หรือหน่วยข่าวกรองยูเครนที่มีต่อความสำเร็จของการปฏิวัติสีส้ม (โปรดดู New York Times, 17 มกราคม, 2005 และ Eurasian Daily Monitor, 24 มกราคม, 2005 สำหรับรายละเอียดของการตกเตียงนี้) แม้หลายฝ่ายจะตกเตียงว่าจุดยืนของกองทัพเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าบทบาทของ SBU ในการป้องปรามการนองเลือด แต่การพิจารณาเกี่ยวกับการล่มสลายลงของความภักดีในสถาบันนี้ก็ควรค่าแก่การอภิปรายเช่นเดียวกัน

ตลอดการรณรงค์ เจตนาของหน่วยงานที่อยู่ในเงามืดหน่วยนี้มักวิเคราะห์ประเมินได้ยาก เมื่อศูนย์บัญชาการแนวร่วมการเมืองของ Our Ukraine ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในกรุงเคียฟในปี 2002 หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหลายหน่วย รวมถึง SBU เริ่มเข้ามาจับตามองอย่างใกล้ชิด (ฟีเลนโก, สัมภาษณ์, 2005) ในเดือนตุลาคม 2004 เจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบของ SBU ได้เข้ามาหรือค้นสำนักงานและที่อยู่ส่วนตัวของเอ็นจีโอที่

---

²⁶ ฟีเลนโก, วี., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนนดิจค์ 10 มิถุนายน 2005. เคียฟ. (เทปบันทึกเสียงอยู่ในความครอบครองของผู้เขียน) คณะผู้ทำงานอีกคนของ Our Ukraine ก็ให้ความเห็นทำนองเดียวกัน โดยระบุว่า “บางครั้ง ยูเครนโกจะขอให้กองทัพและตำรวจหยุดเชื้อเพลิงคำสั่งที่ผิดกฎหมาย แต่ก่อนที่ประชาชนจะออกมาบนท้องถนนจริง ๆ ความพยายามเหล่านี้ไม่มีทำที่ว่าจะคืบหน้า หรือทำให้พวกเขาเป็นผู้สนับสนุนของยูเครนโกเลย” (เบอร์กอฟสกี, สัมภาษณ์, 2005)

²⁷ “ผู้บัญชาการหน่วยต่อต้านก่อการร้ายพิเศษหรือ SAJ พันเอกซีฟโก ตรายาโควิชทราจโควิก (Zivko Trajkovic) ถูกปลดประจำการ ... เมื่อวันที่อังคารพฤหัสบดีที่แล้ว [28 กันยายน 2000] และถูกส่งย้ายไปปฏิบัติงานที่เคอร์ซุมลิจา (Kursumlija) [เมืองเล็กแห่งหนึ่งในภาคใต้ของเซอร์เบีย] โดยไม่มีการให้คำอธิบายว่าเพราะเหตุใด (Glas Javnosti, 2 ตุลาคม, 2000).

²⁸ จินิจิตกล่าวด้วยว่า “ตอนเที่ยงคืนเราพบว่าผู้บัญชาการ 4-5 คนของกองตำรวจ ซึ่งมีตำรวจหลายพันนายอยู่ภายใต้บังคับบัญชา ได้รับแจ้งโดยวลาโก สโตจิลจิกอวิชทราจโควิก (Vlajko Stojiljkovic) [รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย] ว่าจะมีการใช้กำลังในวันถัดไป [5 ตุลาคม] ไม่ใช่แค่อาวุธปืนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงระเบิดด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้ขบวนรถเดินทางมาถึงกรุงเบลเกรด เขายังบอกด้วยว่ามีโลเชวิกสั่งให้ป้องกันรัฐบาลด้วยทุกวิถีทางที่ทำได้ ทั้งหมดนี้ถูกสกัดไว้โดยนายพลบางกลุ่มในสายบังคับบัญชา และเราได้ติดต่อกับพวกเขาในคืนนั้น เรายังไม่เชื่อพวกเขาอย่างเต็มที่ แต่กระนั้นเราก็วางแผนยุทธศาสตร์จากข้อมูลดังกล่าว” (นิตยสาร Vreme magazine, 2 พฤศจิกายน, 2000)

ทำงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นหลัก โดยยึดเอกสารต่าง ๆ ไป รวมถึงรายชื่อผู้ลงคะแนนเสียง และที่มาของเงินที่นำไปใช้ในการรณรงค์ (Ukrayinska Pravda, 23 ตุลาคม, 2004)

ความภักดีภายใน SBU แบ่งแยกมาตั้งแต่เริ่มแล้ว ผู้สังเกตการณ์ที่คุ้นเคยกับหน่วยงานนี้บอกเล่าเกี่ยวกับพลวัตดังกล่าวไว้ว่า:

ความเป็นจริงก็คือหน่วยงานความมั่นคงของยูเครนแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกสนับสนุนยานูโควิช ส่วนที่สองของ SBU พยายามส่งข้อมูลให้กับฝ่ายต่อต้าน และส่วนที่สามวางเฉยต่อเรื่องนี้ ข้อเท็จจริงที่ว่า SBU ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นข้อได้เปรียบอีกประการหนึ่งสำหรับการปฏิวัติ (ผู้สื่อข่าวช่อง 5, สัมภาษณ์, 2005)

ตลอดการรณรงค์ ฝ่ายต่อต้านและส่วนหนึ่งใน SBU ได้สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารกันขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ หลายคนในกลุ่ม Our Ukraine มีความเชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยข่าวกรองภายในประเทศก่อนการรณรงค์แล้ว กล่าวคือ นายพลอฮอร์ สเมชโก (Ihor Smeshko) หัวหน้าของ SBU มีสายสัมพันธ์กับผู้นำของฝ่ายต่อต้านมาตั้งแต่ปี 1992 เมื่อเขาทำงานเป็นทูตทหารคนแรกที่ได้ไปประจำที่กรุงวอชิงตันดีซี (สเมชโก, สัมภาษณ์, 2005) เขายังคงเป็นบุคคลที่เป็นหัวข้อของการถกเถียงในประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติสีส้ม มีการหารือกันในช่วงกลางดีกระหว่างวิกเตอร์ ยูเซนโก ผู้สมัครชิงตำแหน่งของฝ่ายต่อต้าน นายพลสเมชโกและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ SBU ในช่วงต้นเดือนกันยายน (ปัจจุบันกลายเป็นเรื่องอื้อฉาวเพราะอาจเกี่ยวข้องกับการวางยาพิษยูเซนโก) โดยสเมชโกบอกเล่าว่าการหารือดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมของ SBU ในการเลือกตั้งประธานาธิบดี” ยูเซนโกกังวลเกี่ยวกับ “พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม” ของหน่วยงานรัฐบาลในช่วงเลือกตั้ง และกล่าวหลังการหารือว่า “ผมอยากโน้มน้าวให้หัวหน้าของ SBU ปฏิบัติตามกฎหมายในส่วนงานของเขา” (Ukrayinska Pravda, 2 ตุลาคม 2004)

ในฐานะหัวหน้าขององค์กร สเมชโกมองว่า SBU เป็น “ผู้สร้างสมดุล” ในการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันในยูเครน แต่ก็ไม่ปกปิดความรังเกียจที่มีต่อประวัติอาชญากรรมของยานูโควิชซึ่งเป็นผู้สมัครชิงตำแหน่ง (สเมชโก, สัมภาษณ์, 2005) ในฤดูร้อนปี 2004 เขามอบหมายให้นายพลของ SBU คนหนึ่งแอบประสานงานกับอเล็ก ไรบาชุก (Oleg Rybachuk) ประธานเสนาธิการของกลุ่ม Our Ukraine เพื่อรับข้อมูลอัปเดตเป็นประจำตลอดฤดูใบไม้ร่วงของปี 2004 จากผู้ติดต่อในฝ่ายความมั่นคง ไรบาชุกยังได้รับเอกสารจากศูนย์บัญชาการของยานูโควิชที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับเจตนาในการโกงเลือกตั้งด้วย โดยเขาใช้มันเป็นเนื้อหาในการรณรงค์ของ Our Ukraine ในเวลาต่อมา (Eurasia Daily Monitor, 14 มกราคม 2005) (Kuzio, 2005a,b) เมื่อยูเซนโกพบกับสเมชโกเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน เพื่อขอความช่วยเหลือคุ้มครองส่วนบุคคล หัวหน้า SBU ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ 8 คนจากหน่วยต่อต้านการก่อการร้าย “อัลฟา” และตกลงที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของ SBU เพื่อช่วยคุ้มครองสมาชิกของขบวนการรณรงค์ด้วย อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่า SBU จะไม่แทรกแซงผลลัพธ์ที่มาจากกระบวนการทางการเมือง (New York Times, 17 มกราคม, 2005)

เมื่อทหารของกองกำลังพิเศษถูกเรียกระดมในช่วงกลางคืนของวันที่ 28 พฤศจิกายน SBU มีบทบาทสำคัญในการติดต่อกับตัวแสดงหลัก จากข้อมูลของ Our Ukraine พลเอกสเมชโกได้โทรศัพท์ไปหาอัยการสูงสุด

รัฐมนตรีมหาดไทย และผู้บังคับบัญชาตำรวจประจำกรุงเคียฟ เพื่อขอให้ทหารดอยออกไป (Agence France Presse, 15 กุมภาพันธ์, 2005) รายงานจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับการยืนยันระบุว่า หน่วยรบพิเศษอัลฟาได้ติดอาวุธเตรียมตัวจะเผชิญหน้ากับกองกำลังมหาดไทยขณะเคลื่อนย้ายกำลังพลเข้าสู่กรุงเคียฟ (ผู้สื่อข่าวช่อง 5, สัมภาษณ์, 2005) แหล่งข่าววงในรายหนึ่งของขบวนการ Our Ukraine ที่เป็นผู้ประสานกับ SBU เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในจตุรัสไมดาน กล่าวว่า การสนับสนุนจาก SBU ไม่ได้ถูกมองข้ามและถือเป็นสิ่งที่ทำให้รู้สึกโล่งใจ นายพลแอนโตเนตส์เล่าว่า “สำหรับ SBU ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ทำงานอยู่รอบ ๆ จตุรัส Maidan พวกเขาประสานงานกัน และสามารถตัดสินใจด้วยตัวเองได้ ในช่วงเวลาที่ยากลำบากที่สุด เราได้รับข้อมูลว่าพวกเขาจะอยู่ข้าง[ประชาชนใน]จตุรัสไมดาน” (แอนโตเนตส์, สัมภาษณ์, 2004)

เมื่อมองย้อนกลับไปที่ถึงบทบาทของเขาในช่วงเหตุการณ์ของการปฏิวัติสีส้ม นายพลสเม็ชโกเล่าว่า เป้าหมายหลักของการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุนองเลือด และสงครามกลางเมืองที่อาจเกิดขึ้นได้ (สเม็ชโก, สัมภาษณ์, 2005) ผู้มีส่วนร่วมและผู้สังเกตการณ์คนอื่น ๆ โต้แย้งว่าศักยภาพในการชนะของฝ่ายต่อต้านต่างหากที่เป็นปัจจัยสำคัญ โดยบอกว่า “เจ้าหน้าที่ของ SBU ร่วมมือกับทั้งสองฝ่ายเพราะพวกเขาอยากมีความสัมพันธ์ที่ดีกับใครก็ตามที่เป็นฝ่ายชนะ (ผู้สื่อข่าวช่อง 5, สัมภาษณ์, 2005)” ในทางเดียวกันยูเลีย ทิโมเชนโก (Yulia Tymoshenko) ให้ความเห็นว่า “นี่เป็นเกมที่ซับซ้อนมาก” จากคำบอกเล่าของนักข่าวนิวยอร์กไทมส์ที่ สัมภาษณ์เธอ (New York Times, 17 มกราคม, 2005) ดูเหมือนว่าทั้งการพิจารณาในเชิงจริยธรรมและเชิงปฏิบัติจะมีบทบาทและอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแต่ละคนภายในองค์กร

กองกำลังความมั่นคง: พลวัตแบบ “ค้อน กระไรกร กระดาษ”

ในกองกำลังความมั่นคงของทั้งสองประเทศมีกลุ่มต่าง ๆ ที่ขบวนการไร้ความรุนแรงอาจไม่สามารถโน้มน้าวให้ไม่ใช้ความรุนแรงกับผู้ประท้วงได้ ในสถานการณ์นี้ การป้องกันปรามคือเป้าหมายหลักของขบวนการมากกว่าการโน้มน้าว

ในยูเครน หน่วยกองกำลังพิเศษของกระทรวงมหาดไทยที่เดินทางมายังกรุงเคียฟและภูมิภาคโดยรอบจากแหลมไครเมียและภาคตะวันออกของยูเครน ถือเป็นภัยคุกคามต่อผู้ประท้วงเป็นอย่างมาก²⁹ เจ้าหน้าที่ระดับล่างและระดับกลางอาศัยอยู่ในค่ายทหารและฝึกล้อมกำแพง จึงถูกตัดขาดจากแหล่งข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ ทีม Our Ukraine แทบติดต่อกับสมาชิกของกองบัญชาการดินแดนไครเมีย (หน่วยงานหนึ่งของกระทรวงมหาดไทยที่ถูกย้ายมาประจำการในภูมิภาคของกรุงเคียฟเป็นการชั่วคราว) หรือสมาชิกของกองกำลังพิเศษของกระทรวงมหาดไทยที่ถูกรวบในเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ได้เลย (แอนโตเนตส์, สัมภาษณ์, 2005) ภายในกรุงเคียฟ กองกำลังเหล่านี้รักษาแนวอยู่หลังตำรวจเบอร์คูต (แปลว่าจลาจล) ท้องถิ่นที่ไม่ติดอาวุธตรงบริเวณทางเข้าของศูนย์บัญชาการรัฐบาลของประธานาธิบดี และมีคำสั่งให้ยิงหากฝ่ายต่อต้านโดมเข้ามาในอาคาร (เบอร์

---

²⁹ กองกำลังพิเศษ BARS ของกระทรวงมหาดไทยและกองกำลังอื่น ๆ เคยเป็นหน่วยของกองกำลังป้องกันแห่งชาติ (the National Guard) ซึ่งถูกยุบไปในปี 1999 การแยกเขตภูมิภาคไครเมียออกจากกองกำลังป้องกันแห่งชาติถูกมองว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดย [หน่วยของไครเมีย] กลายเป็น BARS ในเวลาต่อมา สำหรับงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยความมั่นคงเหล่านี้ โปรดดู Kuzio, T. The Non-Military Security Forces of Ukraine. The Journal of Slavic Military Studies, vol.13, no.4 (December 2000), pp.29-56.

คอฟสกี, สัมภาษณ์, 2005)³⁰ พลซุ่มยิงของกองกำลังพิเศษกระทรวงมหาดไทยประจำตำแหน่งอยู่ตามจุดต่าง ๆ รอบจตุรัส (แอนโตเนตส์, สัมภาษณ์, 2005) ขณะที่นอกเมือง ทหารอีกจำนวนมากของกระทรวงมหาดไทยประจำการอยู่ในค่ายทหารที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข่าวสารภายนอกได้ ผู้นำฝ่ายต่อต้านที่ได้รับมอบหมายให้หารายชื่อผู้ติดต่อกันในฝ่ายความมั่นคงเผชิญกับอุปสรรคอย่างมากในการริเริ่มสื่อสารกับหน่วยเหล่านี้ และดังนั้นจึงไม่สามารถคาดการณ์ได้เที่ยงตรงนักว่าเขาจะทำอะไรหากได้รับคำสั่งให้ปราบปราม (แอนโตเนตส์, สัมภาษณ์, 2005) โดยรวมแล้ว ผู้สังเกตการณ์ทำนายว่าทหารของกระทรวงมหาดไทยกว่า 15,000 คนรวมตัวอยู่ในกรุงเคียฟหรือละแวกใกล้เคียงในช่วงสัปดาห์แรกของการปฏิวัติ (ทูตตะวันตก, สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2005) ในคืนของวันที่ 28 พฤศจิกายน หนึ่งในสัปดาห์ก่อนการประท้วง ทหารเหล่านี้เป็นหน่วยที่ถูกเรียกระดมพลและได้รับกระสุนปืน

ในเซอร์เบียเช่นกัน ทั้งกองทัพและกระทรวงมหาดไทยต่างมีกองกำลังพิเศษขั้นสูงอยู่ใต้อำนาจบัญชา ทั้งยังได้รับค่าตอบแทน การฝึกฝน และอาวุธยุทธภัณฑ์เป็นอย่างดีและถูกแยกออกจากประชาชนส่วนใหญ่ด้วย หนึ่งในหน่วยพิเศษเหล่านี้คือ ทหาร “หมวกแดง” ของหน่วยปฏิบัติการพิเศษ (JSO) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสงครามในบอสเนียและเล้าลือกันว่าเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม เป็นกลุ่มที่น่ากังวลเป็นอย่างยิ่ง หน่วยทหารนี้ปฏิบัติการในฐานะส่วนหนึ่งของ Sluzba drzavne bezbednosti (SBD)³¹ และเป็นกลุ่มที่รับผิดชอบเหตุการณ์ลอบสังหารหลายต่อหลายครั้ง รวมไปถึง การสังหารอดีตรัฐมนตรีอิวาน สตัมโบลิช ก่อนมีโลเชวิกจะขึ้นครองตำแหน่ง โดยเขาถูกลักพาตัวและฆาตกรรมในวันที่ 25 สิงหาคม 2000 เพียงไม่กี่สัปดาห์ก่อนการเลือกตั้งประธานาธิบดี³²

ปัจจัยหลัก 2 ประการช่วยส่งเสริมยุทธศาสตร์การป้องกันของขบวนการฝ่ายต่อต้าน ประการแรกคือจำนวนของผู้ประท้วงโดยเปรียบเทียบกับกองกำลังที่พร้อมรบ ในเซอร์เบีย แม้ว่า Otpor จะไม่แน่ใจว่า JSO จะตอบโต้การชุมนุมประท้วงใหญ่อย่างไร แต่มีสิ่งหนึ่งที่ชัดเจนแน่นอน คือ ถ้ามีประชาชน 1 ล้านคนในกรุงเบลเกรด พวกเขาจะไม่มีวันสลายการชุมนุมได้โดยไม่ต้องยิงประชาชน เนื่องจากพวกเขาเป็นพลติดอาวุธเพียง 300 นายเท่านั้น ในยูเครนก็เช่นกัน แหล่งข้อมูลหนึ่งจากในเวลานั้นระบุว่า ความเข้าใจที่ว่ากระทรวงมหาดไทย “มีทรัพยากรบุคคลและวัตถุน้อยเกินกว่าที่จะทำให้ผู้ชุมนุมออกจากจตุรัสอย่างสันติได้” เป็นสิ่งที่ทั้ง

---

³⁰ จากคำบอกเล่าของแอนโตเนตส์ หน่วยพลซุ่มยิงโอมิกาของกองกำลังพิเศษพิเศษ BARS ประจำการอยู่ตามหลังคาต่าง ๆ เหนือจตุรัสไมดาน

³¹ แปลว่า หน่วยความมั่นคงรัฐ เป็นหน่วยตำรวจลับหนึ่งของเซอร์เบีย- ผู้แปล

³² ในเวลาต่อมา หน่วย JSO ถูกพบในเวลาต่อมาว่าเป็นผู้รับผิดชอบต่อการสังหารนายกรัฐมนตรีชอวาน จินจิติช ซึ่งถูกฆ่าในเดือนมีนาคม 2003 อยู่ตรงบริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาลเซอร์เบียในกรุงเบลเกรด หลังจากนั้น JSO ถูกประกาศให้เป็นหน่วยงานผิดกฎหมายและผู้บังคับบัญชาหน่วยถูกจับกุมได้ถูกเปลี่ยนสภาพกลายเป็นหน่วยงานผิดกฎหมายและนำไปสู่จับกุมกลุ่มผู้บังคับบัญชาของหน่วยดังกล่าว

ผู้บังคับบัญชาของกำลังพิเศษและผู้นำของหน่วยงานฝ่ายอื่น ๆ ต่างเห็นได้ชัดเจน (ผู้สื่อข่าวช่อง 5, สัมภาษณ์, 2005)³³

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือการตรวจสอบถ่วงดุลกันระหว่างหน่วยงานฝ่ายต่าง ๆ ในยูเครน ผู้สังเกตการณ์คนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่ากองกำลังพิเศษของกระทรวงมหาดไทยตระหนักดีถึงสิ่งที่เขาเรียกว่า สถานการณ์แบบ “ค้อน กรรไกร กระจาด” กล่าวคือ “กระทรวงมหาดไทยปราบผู้ประท้วง และกองทัพปราบ กระทรวงมหาดไทย” (ทูตตะวันตกอาวุโส, สัมภาษณ์, 2005)³⁴ พลวัตเช่นนี้ปรากฏให้เห็นได้ชัดที่สุดในวันที่ 28 พฤศจิกายน อย่างไรก็ตาม อย่างที่อธิบายไปแล้วก่อนหน้านี้ว่าในวันนั้นความไม่ลงรอยกันระหว่างกองทัพ หน่วย SBU และ กระทรวงมหาดไทยก่อให้เกิดความลังเลขึ้นในกลุ่มคนที่ภักดีต่อรัฐบาล ในปี 2000 ผู้จัดการชุมนุม Otpor ใน เซอร์เบียรู้เช่นกันว่าแม้ข้อความของพวกเขาจะไม่ถึงกองกำลังพิเศษ แต่สิ่งที่เห็นชัดขึ้นเรื่อย ๆ คือทหารส่วนใหญ่ของกองทัพไม่ยอมปกป้องรัฐบาลด้วยการต่อสู้กับผู้ประท้วงที่ไม่มีอาวุธ ดังนั้น ความหวังคือผู้บัญชาการหน่วยรบเหล่านี้จะเข้าใจว่าพวกเขาไม่สามารถทำอะไรเพื่อหยุดการประท้วงได้³⁵ ฉากหลังของสอง สถานการณ์นี้คือ การปฏิวัติโรมาเนียในปี 1989 เมื่อกองกำลังความมั่นคงภายในพยายามสลายการชุมนุม ต่อต้านนิโคไล เซอเซสคู (Nicholae Ceausescu) และต้องปะทะกับทหารของกองทัพที่สนับสนุนผู้ประท้วงในที่สุด การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายระหว่างสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จึงเปลี่ยนการวิเคราะห์ต้นทุนและผลลัพธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ใน กองกำลังความมั่นคงที่ยังอยากภักดีต่อรัฐบาลอยู่อย่างมีนัยสำคัญ

สรุป

ในสนามรบของการต่อสู้แบบสันติวิธี การให้ความสนใจเชิงยุทธศาสตร์ไปยังกองกำลังความมั่นคงของรัฐ สามารถก่อให้เกิดพลังได้เป็นสามรูปแบบหลัก ๆ ได้แก่ การป้องกัน การป้องปราม และการผลักดัน ในเชิง ป้องกัน การต่อสู้แบบสันติวิธีที่ใช้ยุทธศาสตร์เช่นนี้อาจลดผลกระทบของอาวุธยุทธโปกรณ์ของรัฐบาลที่เอาไว้ใช้ ปราบปรามขบวนการและพันธมิตรได้ (Ackerman and Krueger, 1994) เมื่อต้นทุนของการปราบปรามสูงขึ้น และความสามารถในการปราบปรามฝ่ายต่อต้านลดลง การต่อสู้ด้วยสันติวิธีที่ใช้ยุทธศาสตร์นี้อาจป้องปรามให้ รัฐบาลเลิกล้มความพยายามที่จะใช้กำลังข่มขู่บังคับทั้งหมดอย่างสิ้นเชิง (Dahl, 1971) สุดท้ายแล้ว ด้วยการทำให้ ศูนย์รวมอำนาจของรัฐบาลอ่อนแอลง ขบวนการอาจผลักดันให้พวกเขากระทำการบางอย่างที่ปกติแล้วจะ

³³ แม้จะมีการตั้งปืนใหญ่น้ำไว้ใกล้จัตุรัสไมดานและทำเนียบรัฐบาลของประธานาธิบดี ก็ไม่แน่ว่าปืนใหญ่น้ำเหล่านี้จะเป็นกลไกที่มี ประสิทธิภาพในการต่อกรกับฝูงชนจำนวนมากขนาดนั้นได้หรือไม่

³⁴ ทูตคนดังกล่าวกำลังพูดถึงการเล่น “เป่ายิ้งฉุบ” ของเด็ก ซึ่ง “ค้อน” ชนะ “กรรไกร” และ “กระจาด” ชนะ “ค้อน” ฯลฯ

³⁵ ชาวอนิเมียร์ ตราวยโควิททราจโควิก ที่ปรึกษาของมิโลเชวิกในระหว่างช่วงปี 1990-1993 เคยกล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่าในเดือนพฤษภาคม 2000 ว่า “ผมมั่นใจว่าสงครามกลางเมืองในเซอร์เบียจะไม่เกิดขึ้น เหตุผลเป็นเพราะขาดฝ่ายคู่กรณี และฝ่ายคู่กรณื่อดังกล่าวก็คือฝ่าย ของมิโลเชวิก กองทัพไม่ใช่ประธานเสนาธิการและนายพลไม่กี่ที่ยืนมือที่อยู่บนสุด แต่กองทัพคือกลุ่มนายร้อยที่ไม่มีวันยิงประชาชนของตัวเอง และตำรวจก็จะไม่เข้ามาแทรกแซงด้วยพลังกำลังทั้งหมดหรือกราดยิงประชาชนเช่นกัน พวกเขา [รัฐบาล] มักส่งกลุ่มตำรวจสุดโต่ง ที่พร้อมใจทำงานแบบนี้มาจัดการ แต่เมื่อมวลชนเริ่มปรากฏตัวขึ้นตามท้องถนนต่าง ๆ ตำรวจจะไม่เข้ามาแทรกแซง ในทางเทคนิคแล้ว เป็นไปไม่ได้เลยที่พวกเขาจะเข้ามาแทรกแซง” (Danas weekend edition, 13 พฤษภาคม, 2000)

หลีกเลี่ยงได้ เช่น การเจรจาโดยมีนานาชาติเป็นตัวกลาง มาตรฐานการเลือกตั้งใหม่ หรือกระทั่งการถอดถอนจากตำแหน่ง

แม้ลักษณะเชิงโครงสร้างที่แตกต่างกันไปของการต่อสู้ใด ๆ ก็ตามทำให้เราไม่สามารถสร้างข้อสรุปเชิงกลยุทธ์ทั่วไปได้ แต่เราสามารถถอดบทเรียนทั่วไปจากกรณีศึกษาของยูเครนและเซอร์เบียได้ ประการแรก ขบวนการประสบความสำเร็จในการเพิ่มเติมพันธของการปราบปรามให้กับบุคคลต่าง ๆ ทั่วสายบัญชาการของกองกำลังความมั่นคง ซึ่งในกรณีศึกษาเหล่านี้ทำได้ด้วยการระดมมวลชนขนาดใหญ่ การดึงดูดความสนใจจากนานาชาติ หรือการรายงานผ่านสื่อที่ไม่ใช่ช่องทางทางการ ประการต่อมา แต่ละขบวนการแสดงให้เห็นว่าประชาชนสนับสนุนเป้าหมายทางการเมืองของพวกเขาอย่างแพร่หลาย ซึ่งทั้งบ่งชี้ให้เห็นถึงโอกาสที่จะประสบความสำเร็จและสร้างความไขว้เขวให้กับตำรวจและทหารยศชั้นผู้น้อยที่ได้ประโยชน์จากความอยู่รอดของรัฐบาลน้อยกว่า แต่ผูกพันใกล้ชิดกับครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น ประการที่สาม ด้วยการตรวจตรากลุ่มตัวเองและการรักษาวินัยของการไม่ใช้ความรุนแรง ทั้งสองขบวนการสามารถลดการเผชิญหน้ากับกองกำลังความมั่นคงอย่างไม่จำเป็นให้เหลือน้อยที่สุด และบั่นทอนความพยายามของรัฐบาลในการนำเสนอว่าพวกเขาเป็นองค์กร “ผู้ก่อการร้าย” ได้ แม้จะมีความคาดเดาแพร่หลายว่ารัฐบาลจะไม่ยอมลงจากอำนาจโดยปราศจากการนองเลือด แต่ความพยายามเหล่านี้รวมกันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนผ่านทางทางการเมืองได้โดยปราศจากการทำลายล้างของความรุนแรง

สัมภาษณ์

แอนโตเน็ตส์, วี., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 15 มิถุนายน 2005. เคียฟ. [เทปบันทึกเสียงอยู่ในความครอบครองของผู้เขียน]

เชวเอร์กา, เอ., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 7 มิถุนายน 2005. [เทปบันทึกเสียงอยู่ในความครอบครองของผู้เขียน]

แอร์คอฟสกี, พี., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 12 มิถุนายน 2005. เคียฟ. [เทปบันทึกเสียงอยู่ในความครอบครองของผู้เขียน]

ผู้สื่อข่าวช่อง 5, 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 8 มิถุนายน 2005. เคียฟ.

ฟีเลนโก, วี., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 10 มิถุนายน 2005. เคียฟ. [เทปบันทึกเสียงอยู่ในความครอบครองของผู้เขียน]

เจ้าหน้าที่, กระทรวงมหาดไทย, หน่วยปราบปรามอาชญากรรมประจำกรุงเคียฟ, 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 12 มิถุนายน 2005. เคียฟ.

ผู้ประสานงาน Our Ukraine. 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 9 มิถุนายน 2005. เคียฟ.

ทูตตะวันตกอาวุโส, 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเนินดัจค์, 7 มิถุนายน 2005. เคียฟ.

ทูตตะวันตกอาวุโส. 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเน็นดิจค์, 31 พฤษภาคม 2005. เคียฟ.
สตีตส์ทรีฟ, ที., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเน็นดิจค์ 10 พฤษภาคม 2005. เคียฟ. [โทร
บันทึกเสียงอยู่ในความครอบครองของผู้เขียน]

การาสยุค, บี., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเน็นดิจค์, 14 มิถุนายน 2005. เคียฟ.
นักข่าวยูเครน, 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเน็นดิจค์. 1 มิถุนายน 2005. เคียฟ.
ทูตตะวันตก. 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเน็นดิจค์. 1 มิถุนายน 2005. เคียฟ.
โซโลกาเรียฟ, วาย., 2005. สัมภาษณ์ร่วมกับ เอ. บินเน็นดิจค์., 30 พฤษภาคม 2005. เคียฟ. [โทร
บันทึกเสียงอยู่ในความครอบครองของผู้เขียน]

อ้างอิง

- Ackerman, P., Kruegler, C., 1994. *Strategic Nonviolent Conflict*. Praeger, Westport.
- Ackerman, P., Duvall, J., 2000. *A Force More Powerful: A Century of Nonviolent Conflict*.
Palgrave, New York.
- Agence France Presse*, 2005. The stealthy role of military informers in Ukraine revolution.
February 15. Dahl, R., 1971. *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press, New York.
- Glas Javnosti*, October 2, 2000.
- Grytsenko, A., 2000. *Civil-Military Relations in Ukraine: On the way from Form to Substance*.
NATO Fellowship Programme report.
- Helvey, R., 2004. *On Strategic Nonviolent Conflict*. The Albert Einstein Institution, Boston.
- Humanitarian Law Fund report, 2001. *Police Crackdown on Otpor - Serbia*, 2 May to 24
September 2000. Belgrade, November 23.
- Kaskiv, V., 2005. *PORA - Vanguard of Democracy*. Kiev, December 6.
- Kuzio, T., December 2000. The non-military security forces of Ukraine. *Journal of Slavic
Military Studies* 13 (4), 29e56.
- Kuzio, T., January 24, 2005a. Did Ukraine's security services really prevent bloodshed during the Orange
Revolution? *Eurasia Daily Monitor* 2 (16).
- Kuzio, T., 2005b. *PORA! Takes two different paths*. *Eurasia Daily Monitor* 2 (23).
- Martin, B., Varney, W., 2001. *Communicating Against Repression*. Hampton Press, Cresskill,

NJ.

Ministry of Interior, Belgrade, June 7, 2000. Information on illegal activities of the

fascist-terrorist organization Otpor. Analytics Directorate. Ministry of Interior, Belgrade.

Nezavisna Svetlost, 2000. Interview with Momcilo Perisic. July 8. Kragujevac.

Sharp, G., 1973. Politics of Nonviolent Action. Porter Sargent, Boston.

Vreme, 2000. Interview with Zoran Djindjic. November 2.

อ่านเพิ่มเติม

Boyko, V., 2005. Secrets of the 'last supper'. *Ukrayinska Pravda* 2 October 2004.

Chivers, C.J., January 17, 2005. How Top spies in Ukraine changed the nation's path. *New York Times*.

Chivers, C.J., Shanker, T., June 17, 2005. Uzbek ministries in crackdown received U.S. aid. *New York Times*.

Committee of Voters of Ukraine, 2004. CVU Report on Pre-election Period, April-May 2004. Kiev, May.

Cosic, S., May 13, 2000. President seriously thinks about stepping down. Interview with Zvonimir Trajkovic. *Danas* (weekend edition).

Erlanger, S., October 5, 2000. Serbian strikers, joined by 20,000, face down police. *The New York Times*.

Goati, V., 1999. Elections in FRY 1990e1998. Center for Free Elections and Democracy CESID, Belgrade.

Guzhva, I., Popov, O., Chalenko, O., 21 November, 2005. Maidan's secrets. *Segodnya*.

Police release 18 students detained during protest march to Kiev. *Kiev Interfax*, August 5, 2004.

Sharp, G., 2005. *Waging Nonviolent Struggle*. Porter Sargent, Boston.

Ukrayinska Pravda, 2004. Ransacking of youth groups' offices detailed. October 23.

Warner, T., November 25, 2004. Riot police hold fire in uneasy stand-off with Ukrainian protesters. *Financial Times*.

Wolf, D., May 13, 2005. A 21st century revolt. *Guardian*.